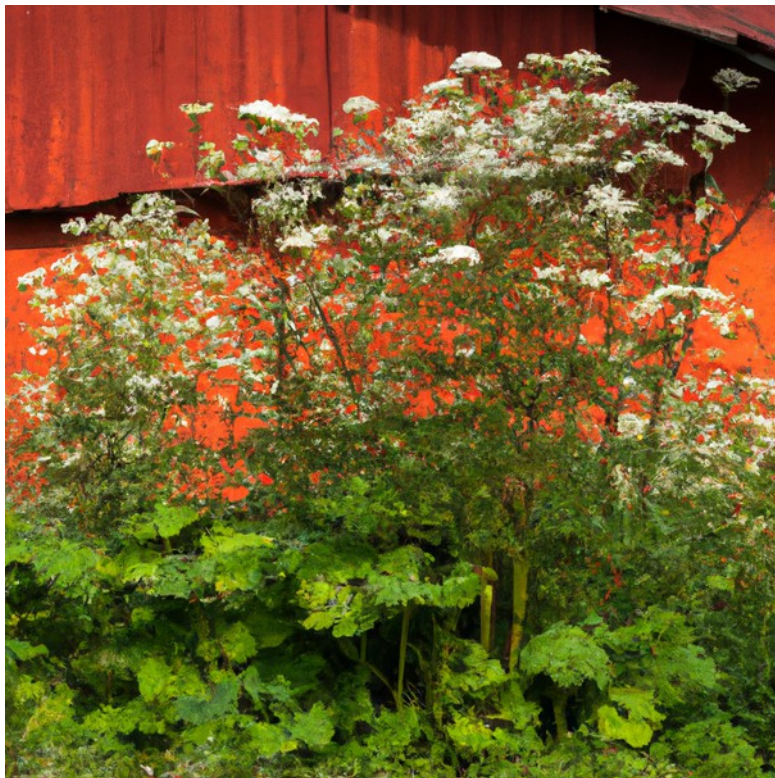

Sydsvenska kommuners arbete med bekämpning av invasiva arter.

South Swedish municipalities' invasive species management.

Filip Wessman - 2023

Landskapsingenjörsprogrammet
Självständigt arbete

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sydsvenska kommuners arbete med bekämpning av invasiva arter
South Swedish municipalities' invasive species management.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet,
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Författare:	Filip Wessman
Handledare:	Frida Andreasson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Mats Gyllin, SLU, Institutionen för människa och samhälle
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i Landskapsarkitektur
Kurskod:	EX0841
Program/utbildning:	Landskapsingenjörsprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023
Nyckelord:	Sydsvenska kommuner invasiva arter växter IAS bekämpning organisation
Omslagsbild:	AI-genererad med Dale-E, av Filip Wessman

PUBLICERING OCH ARKIVERING

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt. Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

<https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-ochpublicera/avtal-for-publicering/>.

- JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.
- NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Förord

En gång när jag var en pojke – detta måste varit på 80-talet - pekade min kusin på en jätteloka och ropade ”Den är giftig, vi måste slå ihjäl den”. Därefter stod vi där, ett gäng pojkar, och slog vilt på plantan med pinnar tills endast en våt massa återstod. Några år senare när jag blivit lite äldre hittade jag en plats några hundra meter från mormor och morfars hus där det växte fler jättelokor. Jag plockade upp en pinne och slog ner dem. Sedan återvände jag år efter år och upprepade processen. Till slut fanns där inga lokor kvar. Många år senare drev jag en liten enskild firma vid sidan av min vanliga sysselsättning och sålde tjänsten ”utrotning av jättelokor” kommersiellt. Så när dagen kom då jag började fundera på val av ämne för min kandidatuppsats var det ingen tvekan om att det skulle handla om invasiva arter. Efter ett samtal med Cecilia Palmér på SLU i Alnarp hade jag landat i att på något sätt undersöka hur svenska kommuner arbetar med detta. Jag hade dock ingen specifik frågeställning. Slutligen slog det mig; hur arbetar de med invasiva arter på kommunerna, egentligen? Detta blev den fundering jag hade när jag slutligen bestämde ämne för denna uppsats. Jag tror inte Christian visste att han initierade en kandidatuppsats när han fick oss kusiner att ge oss på den där jättelokan, för över 30 år sedan.

Sammanfattning

Problemet med invasiva växter får allt mer uppmärksamhet i takt med att vi lär oss allt mer om dem, och problemet samtidigt verkar bli allt värre. Genom huvudsakligen mänskliga kontakter världen överförs allt fler arter till allt fler nya platser. En del av dem lyckas överleva där, och en del av dem blir så framgångsrika att de blir ett stort problem, både ekologiskt och ekonomiskt. Därtill förvärras problemet av den globala uppvärmningen, som av allt att döma är gynnsam för dessa arters fortbestånd. Miljarder kronor läggs varje år på att bekämpa dessa främmande arter, och kostnaden för att inte bekämpa dem bedöms vara många gånger större.

Sveriges kommuner äger mycket stora landarealer, och har därmed ett mycket stort markägaransvar. Därmed står de i frontlinjen i kampen mot invasiva arter. Emellertid har i Sverige varje kommun ett stort självbestämmande i hur de utformar sitt arbete. Därför är det troligt att exakt hur detta arbete går till varierar från plats till plats. De invasiva växterna å sin sida tar ingen hänsyn till kommunala landgränser.

Den här studien har genom en enkätundersökning bland 182 kommuner i södra Sverige undersökt hur kommunerna organiserar sitt arbete mot invasiva arter utifrån några organisatoriska aspekter, vilka tjänar syftet att avgöra hur samstämmigt detta arbete är.

Undersökningen skickades ut den 29:e februari. Den låg ute i två veckor, varefter det inkomna resultatet analyserades. Slutsatsen blev att kommunerna i de flesta fall gör sitt bästa utifrån den budget de har och den hjälp de får från centralt håll, men arbetet organiseras olika från plats till plats. Efter denna undersökning önskar författaren att se ett ökat samarbete mellan kommunerna, och ökat stöd från centralt - alltså statligt - håll.

Abstract

The problem of invasive plants is receiving increasing attention as we learn more about them, and at the same time, the problem seems to be getting worse. Through primarily human contacts worldwide, more and more species are being introduced to new places. Some of them manage to survive there, and some of them become so successful that they become a significant problem, both ecologically and economically. In addition, the problem is exacerbated by global warming, which is apparently favorable to the continued existence and spread of these species. Financial resources in the billions are spent every year to combat these foreign species, and the cost of not combating them is estimated to be many times greater.

Swedish municipalities own large areas of land, and thus have a large landowner responsibility. Therefore, they are at the forefront of the fight against invasive species. However, in Sweden, each municipality has a great deal of self-determination in how they design their work. Thus, it is likely that exactly how this work is done varies from place to place. The invasive plants, on the other hand, do not take into account municipal borders.

This study has examined how municipalities organize their work against invasive species based on some organizational aspects through a survey of 182 municipalities in southern Sweden, which serves the purpose of determining how consistent this work is.

The survey was sent out on February 29, was available for two weeks, after which the results were analyzed. The conclusion was that municipalities in most cases do their best based on the budget they have and the help they receive from the state, but the work is organized differently from place to place. After this survey, the author wishes to see increased cooperation between municipalities and increased support from central, that is, governmental agencies.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Bakgrund – om invasiva arter.....	1
1.1.1 Varför blir en art invasiv? Några teorier.....	1
1.1.2 Varför är IAS ett problem?.....	1
1.1.2.1 Ekologiska skador.....	2
1.1.2.2 Ekonomiska skador.....	3
1.1.3 Lagstiftningen, EU-förordningen.....	4
1.1.4 Kommunernas roll.....	4
1.1.5 Tidigare studier.....	5
1.2. Syfte.....	5
1.2.1 Frågeställningar.....	5
2. Metod	6
2.1. Val av kommuner.....	6
2.2. Undersökningens utförande.....	7
2.3. Bearbetning av svar.....	8
3. Resultat	9
3.1. Vem besvarade enkäten?.....	9
3.1.1. Svarefrekvens.....	9
3.1.2. Kommunerna.....	9
3.1.3. Respondenterna.....	9
3.2. Resultat i urval.....	10
3.2.1. Hur allvarligt är problemet med IAS.....	10
3.2.1.1. Problemgrad.....	11
3.2.1.2. De mest bekymmersamma arterna.....	11
3.2.2. Hur kommunerna informerar sig om IAS.....	12
3.2.3. Hur arbetet mot IAS organiseras.....	13
3.2.3.1. Styrning av arbetet via policy och dokument.....	13
3.2.3.2. Styrning av arbetet via beslutsfattande.....	14
3.2.3.3. Styrning av arbetet via delegation.....	16
4. Analys	15
4.1. Svarefrekvens och geografisk spridning.....	15
4.2. Respondenternas titlar.....	15
4.3. Bedömning av IAS-problemets allvarlighetsgrad.....	15
4.4. De mest bekymmersamma arterna.....	15
4.5. Om hur kommunerna får reda på att det finns IAS på en plats.....	16
4.6. Dokumentstyrning.....	16
4.7. Beslutsfattandet.....	16
4.8. Delegation.....	17
5. Diskussion	18
5.1. Kommunernas situation gällande IAS.....	18
5.2. Kommunernas organisation av arbetet mot IAS.....	19
5.3. Likheter och olikheter – vad det betyder.....	19
5.4. Övriga slutsatser.....	20
5.5. Metoddiskussion.....	21
5.6. Ytterligare frågeställningar.....	21

6. Slutsats.....	22
Tack till.....	22
Referenser.....	23
Förteckning över bilder och grafer.....	25
Bilaga 1.....	26
Bilaga 2.....	28
Bilaga 3.....	41

1. Inledning

1.1 Bakgrund – om invasiva arter

Inriktningen på denna uppsats är invasiva växter. En förkortning som kommer att användas framöver i denna text är IAS, vilket står för ”Invasive alien species”. De två definierande termerna i förkortningen är Alien – främmande – och Invasive – invasiva.

”Främmande” syftar på de arter som inte är inhemska i ett område (Naturvårdsverket u.å -a). Dessa omtalas ofta som ”exotiska” i dagligt tal. En del av dessa är inte överdrivet främmande. Exempelvis kan det ifrågasättas om ungersk ek, *Quercus frainetto*, skiljer sig särskilt mycket ur ett ekologiskt perspektiv från de inhemska arterna av ek givet dess utbredningsområde i södra och östra Europa, (Sjöman, 2009) till skillnad från *Ginkgo biloba*, vilken är ett levande fossil från en dalgång i Kina som varit ekologiskt fränskild vårt inhemska artmaterial i hundratals miljoner år (Hsieh, 1992). Det de alla har gemensamt är dock att de i olika hög utsträckning utvecklats i ett annat ekosystem än det där de nu hamnat, och därför inte är anpassat till de arter som finns där (Naturvårdsverket ref 1).

”Invasiv” betyder att arten, när de kommit in i ett område de inte ursprungligen kommer från, får en explosiv spridning varpå de sedan tränger undan andra lokala arter (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015).

1.1.1 Varför blir en IAS invasiv? Några teorier.

Ecological release är en term som använts sedan 1972 (Kohn 1972) och syftar till hur en art befrias från sina ekologiska begränsningar när de kommer till ett nytt område. Ett exempel är det japanska ”ogräset” kudzu (*Pueraria spp*) som i sitt ursprungsland har minst 100 arter som på olika sätt angriper arten men saknar dessa angripare i exempelvis Nordamerika, och därför kan spridas hämningslöst där (Imai et al. 2010).

En användbar teori, framtagen av Blackburn et al (2011) handlar om barriärer eller filter. I denna modell blir en art invasiv om den klarar att ta sig förbi flera hinder. Den första barriären är den geografiska; arten behöver transporteras från där den finns till där den kan bli invasiv. Detta sköts oftast av människor, avsiktligt (tex import av prydnadsväxter) eller oavsiktligt (exempelvis vid import av jordbruksprodukter, växter etc) (Ebenhard, 2017). Detta kallas kolonisering (Blackburn et al. 2011). Väl här skall de överleva de abiotiska faktorerna såsom väder. Klarar de av den abiotiska barriären har de etablerats. Den biotiska barriären motverkar spridning. Denna kan exempelvis bestå av skadeinsekter som angriper växten. Om den barriären passeras riskerar arten att bli invasiv då den kan spridas i ekosystemet relativt ohindrat (ibid).

1.1.2 Varför är IAS ett problem?

Orsaken till att vi betraktar IAS som ett problem återfinns i själva definitionen. Naturvårdsverket (u.å.) definierar en art som invasiv ”när de sprider sig snabbt och orsakar skador på naturen, människors hälsa eller ekonomin”.

Det är viktigt att förstå att en art kan vara främmande utan att vara invasiv (ibid). När en art med människans hjälp tar sig in i ett nytt område och lyckas överleva där betraktas den som etablerad

(ibid). För att bli invasiv måste arten dock bryta den sista barriären och få en snabb spridning som hotar andra arter i ekosystemet (Naturvårdsverket ref 1).

Det bör också beaktas den stora potentialen till spridning som ingår i definitionen av IAS. Ofta räcker det med ett enda frö som framgångsrikt gror för att en koloni skall etablerats och spridningen påbörjas. Den bild som framkommer är att det bara värre efter hand. Arter sprider sig, nya arter tillkommer. Och med klimatförändringar riskerar många arter som i nuläget hålls tillbaka av kylan att klara sig bättre och kunna sprida sig mer. Ett exempel på detta är vanlig syren (*Syringa vulgaris*) som funnits i det svenska folkhemmet sedan länge, men nu räknas som en invasiv risk-art (Stand, Aronsson, Svensson 2018).

1.1.2.1 Ekologiska skador

En tydlig undanträngningseffekt bör rimligtvis vara ett av de viktigaste signalementen på en arts invasivitet. Bland de allvarligaste invasiva arterna syns också detta tydligt. Kanadensiskt gullris (*Solidago canadensis*) tar över hela områden bilket medför att inget annat verkar växa där, genom att både förgifta marken för andra arter (allelropati) och att den med sina täta bestånd kan skugga ut skuggkänsliga arter (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015).

Den allvarligaste invasiva arten på land är troligtvis blomsterlupin (*Lupinus polyphyllus*). Den trivs extra bra i vägrenar (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015). Dessa har traditionellt slagits av väghållaren (ofta Trafikverket) av orsaker relaterade till trafiksäkerhet. Den arbetsmetoden leder till en miljö liknande den av slåtterängar, där örter knutna till den miljön får en fristad (Runesson 2012) när lantbruken inte längre håller sig med sådana ängar (Riksantikvarieämbetet 2019). När sedan lupinen introduceras sprider den sig ohämmat och kan komma att helt dominera. Och eftersom lupinen är en kvävefixerare (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015) ökar näringshalten tills dess de naturliga förutsättningarna för en blomsterrik slåtteräng inte längre finns kvar, även om arten utrotas lokalt. Det hela förvärras ytterligare av att frön kan ligga i marken upp till 70 år och sedan gro (ibid).

Det mest visuella exemplet är jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) som med sina jättelika blomstjälkar kan bli 3 meter höga enligt litteraturen (virtuella floran u.å.) - men som dokumenterats av författaren kunna bli över 4 meter i verkligheten (fig 2) - och därmed syns på långt håll, samtidigt som den helt kan kväva ut all annan växtlighet (fig 1 och Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015).

Fig 1. Rövning av jätteloka pågår. I hörnet av en ängsmark med midjehögt gräs- och ört-skikt, men när lokorna undanröjts finns knappt någon växtlighet kvar. Lokorna förtrycker allt. Foto: författaren

Fig 2. Fotografen är 190 cm lång, och fotograferar uppåt mot blomkronan där uppe, någonstans på drygt 4 meters höjd. Foto: författaren.

1.1.2.2 Ekonomiska skador

IAS kan också bli direkt ekonomiskt kostsamt. I Sverige läggs mellan 1,1 och 4,5 miljarder per år på bekämpning (Artdatabanken, u.å). Om inga åtgärder vidtas riskerar problemet att förvärras tills dess inga åtgärder längre räcker till. Därför är det viktigt att utföra åtgärderna tidigt. Det är tyvärr dock redan på den tidiga nivån det mycket kostsamt givet de stora volymer det är frågan om.

IAS kan också förstöra saker, såsom hus, vägar, avloppsrör med mera. Att avloppsrör vuxit igen med rötter från olika arter av *Salix* är ett välkänt fenomen som förekommer i åtskilliga anekdoter från branchen. Parkslide (*Reynoutria japonica*) förekommer ofta i massmedia som ett stort hot mot fastighetsägare, exempelvis Sveriges Television (SVT u.å.) och är känt för att sänka fastighetsvärden eller till och med göra fastigheter osäljbara.

Även inom jord- och skogsbruk samt fiskenäringen riskerar invasiva arter att orsaka ekonomisk skada. Exempelvis beräknas en fjärdedel av USAs jordbruksproduktion förloras till invasiva arter (Ziska et al, 2010).

IAS kan också utgöra ett hälsoproblem. Farligast av dem alla är den redan nämnda jättelokan som kan orsaka kemiska brännskador och fotoallergiska reaktioner (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015).

1.1.3 EU-lagstiftning

För att hantera detta på högre nivå än den nationella har EU tagit fram en förordning, vilken gäller som lag i Sverige. Denna är EU-förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (Europaparlamentet 2014). Målet med denna lagstiftning är att

”så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här”.

Förordningen gör det förbjudet att

”importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta, släppa ut i naturen eller hålla levande exemplar av de arter som finns upptagna på EU-förteckningen över invasiva främmande arter”

samt att tillåta dessa arter att växa eller föröka sig.

1.1.4 Kommunernas roll

Lagens krav innebär således att fastighetsägare har ett ansvar att bekämpa – i klartext utrota – invasiva arter på sin mark. De svenska kommunerna är stora fastighetsägare. Som studieobjekt kan vi titta på Malmö. Kommunens landarea är 157 kvadratkilometer, (SCB, statistikdatabasen u.å.) alltså 15 700 hektar. Av denna areal består 3090 hektar av åkermark (Dagens samhälle, 2017) vilken arrenderas ut, alltså i runda tal var 5:e kvadratmeter inom hela kommunens gräns. Därtill kommer all annan mark kommunen äger som ej är utarrenderad åkermark, mark som ägs via bolag och stiftelser och så vidare. Något numerärt värde på hur mycket mark de svenska kommunerna äger totalt har ej kunnat uppbringas och det beror troligtvis på att det är komplicerat att räkna fram. Exemplet ovan visar dock att svenska kommuner är stora markägare. Därför har de ett stort fastighetsägaransvar i frågan. Dessutom har kommunerna ett tillsynsansvar då de är en myndighet.

Kommunerna har av dessa skäl ett stort ansvar för hantering av IAS-problematiken. Inte minst då invasiva arter ofta sprider sig på marker som ligger avsides - bland annat så kallade ruderatmarker (Holmberg, 2020). Dessa utgör tidigare störda ofta övergivna områden såsom hamnområden, industrimarker, soptippar med mera vilka ofta ägs av allmänheten, alltså kommun, staten etc.

Då dels kommunerna har ett stort ansvar för bekämpning av IAS, och dels dessa arter helt ignorerar kommungränser, framstår det ett behov av att förstå om det finns relevanta skillnader mellan de olika kommunerna. Skall ett nationellt grepp mot IAS-problemet tas är det naturligtvis nyttigt att veta vilka regionala och lokala skillnader det finns i landet. Denna studie avser att bringa en viss klarhet i detta.

Två viktiga faktorer blir då för det första om det finns skillnader vad gäller problematiken med IAS samt om det finns skillnader mellan hur kommunerna organiserar sitt arbete mot dessa, och i vilken utsträckning de faktiskt har något program mot IAS.

1.1.5 Tidigare studier

Två tidigare studentarbeten som är nära både i tiden och i ämnesvalet hittades vid eftersökning i artikeldatabaser. Dessa studerades för att hitta frågor som inte redan besvarats av dessa arbeten. Ida Holmberg (2021) gjorde en intervjustudie av tre skånska kommuner. Detta bidrog till beslutet att inte göra en intervjustudie utan endast en enkätundersökning för att hitta en annan ingångsvinkel till frågan. Daniel Almqvist (2020) gjorde en enkätundersökning bland de 100 största bland alla svenska kommuner utom de kring de tre storstadsområdena. I den undersökningen besvarades flera frågor varför det bestämdes att inte ställa dem igen. Däremot valdes att göra en enkätundersökning med kommunurvalet ”alla i södra Sverige”. Se metod-del nedan för ytterligare detaljer. Utan att här i detalj gå in på vad Holmberg och Almqvist undersökte valdes frågor som ej ställts av dessa undersökningar. Målsättningen är att detta arbete skall komplettera de arbeten som utförts av dessa föregångare.

1.2 Syfte

För att få en bättre bild av skillnaderna gällande hur allvarligt IAS-problemet är samt på vilket sätt och i vilken utsträckning kommunerna organiserar sitt arbete mot IAS görs följande frågeställningar:

- Hur allvarligt är problemet med invasiva arter enligt kommunernas egen uppfattning?
- På vilket sätt organiserar kommunerna arbetet?
- I hur stor utsträckning skiljer sig organisationen av arbetet med IAS åt mellan kommunerna?

1.2.1 Avgränsning

Följande frågor undersöktes ej: Respondenternas karriärbakgrund och utbildning, kommunernas politiska styre, kommunernas budgetar, storleken på de för arbete med IAS relevanta enheterna eller nivå av kunskap och utbildning hos de som på olika nivåer är inblandade i detta arbete.

2. Metod

2.1 Val av kommuner

Kommuner kontaktades utifrån följande parametrar:

- Stort kommunantal

Antagandet gjordes att vid minst 20 svar kommer det att finnas tillräckligt med data för att kunna göra en meningsfull analys. För att försäkra sig om att detta uppnåddes behövdes ett stort antal kommuner tillfrågas.

- Sammanhängande områden

Kommunerna valdes ut i hela sammanhängande regioner.

- Hög befolkningsdensitet

Kommuner valdes enligt generella trender för högre befolkningsdensitet, då man kan anta att en kommun med stor yta och låg befolkning förhåller sig till invasiva växter på ett annat sätt än en med stor befolkning och låg yta – inte minst budgetmässigt.

- Likartade växtzoner

Studien fokuserar på kommuner i södra Sverige. Detta görs för att undvika allt för stora klimatvariationer.

Linjen Strömstad/Gävle

Vid en jämförelse mellan en karta över Sveriges län/regioner (fig 3) och dess växtzoner (fig 4) framträder en naturlig avdelare längs den länsgräns som ringlar tvärs över Sverige strax söder om en linje mellan Strömstad och Gävle. Längs denna linje delas Sverige in enligt de ovan specificerade principerna. Därför valdes de regioner (fd län) som inkluderar samt ligger söder om Uppland, Västmanland, Västra Götaland och Örebro.

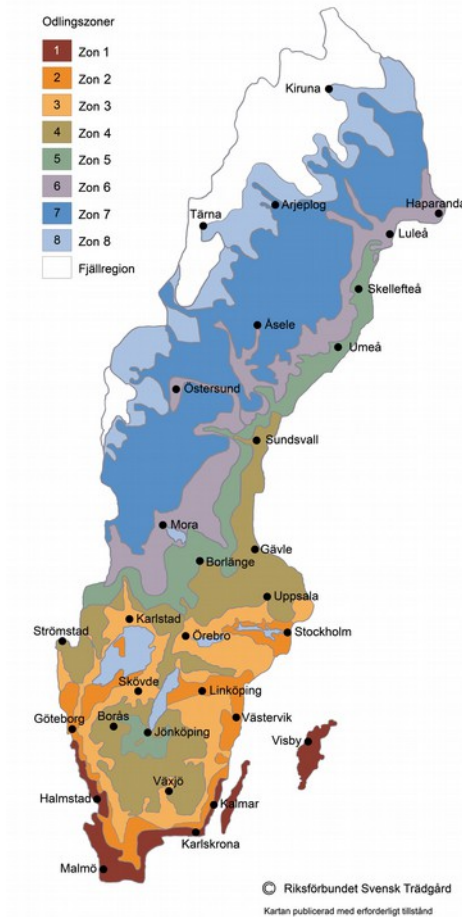

Fig 3. Sveriges län med linjen Strömstad-Gävle. Bildkälla Peggy22

Fig 4. Sveriges indelning i växtzoner. Svensk Trädgård, publicerad med tillstånd.

2.2 Undersökningens utförande

Frågeställningen besvarades med stöd av en web-baserad enkät (verktyget Netigate.se) som mejlades ut till utvalda svenska kommuner. Ett antal frågor skapades (se bilaga 1) som avsågs måla upp en bild av hur det står till på dessa områden. För att göra enkäten snabbare (och därmed mer lockande) att fylla i samt ge bättre förutsättningar för statistisk analys har flervalsfrågor använts så långt det gått. Där det kan antas att svaren blir allt för spretiga används istället fritextsvar.

E-post skickades till kommunens allmänna e-postadress, med en förfrågan om att undersökningen skulle skickas vidare till den person som vet mest om kommunens arbete med IAS. Dessa adresser samlades in genom att besöka samtliga kommunala websidor och leta upp adressen, vilken som regel fanns längst nere på sidan. Tre kommuner i Stockholms län (Lidingö, Täby och Solna) saknade en sådan adress utan hade i stället ett kontaktformulär. Dessa utlämnades ur undersökningen.

Ett antal frågor arbetades fram, se Bilaga 1. Dessa hamnade i 5 kategorier; 1) Om respondenten, 2) Om kommunens problembild, 3) Om kommunens informationsinsamling, 4) Om kommunens

organisation och 5) Allmänt. Frågorna var av kategorierna flerval och fritext. Enkäten var ej anonymiserad.

Verktygets egen distributionsfunktion användes. Undersökningen skickades ut via e-post till alla 182 mottagare natten mellan den 29:e och 30:e januari, 2023. 2 veckor angavs som svarstid.

2.3 Bearbetning av svar

En stor del av frågorna var i flervalform. Dessa presenterades i lämpliga diagram. Andra frågor var fritext. De grupperades ihop på lämpligt sätt för att göra dessa något spretiga svar mer överskådliga, varefter de presenterades i lämpliga diagram eller tabeller. Dessa diagram och tabeller bearbetades sedan för att se om det fanns några intressanta samband, vilka i förekommande fall undersöktes och presenterades i nya tabeller och diagram. Slutligen analyserades dessa fynd i en efterföljande analys och diskussion.

3. Resultat

Här presenteras de viktigaste fynden från undersökningen. En mer detaljerad analys av dem följer i Analys-delen, och de svar som ej presenteras här återfinns i Bilaga 3.

3.1 Vem besvarade enkäten?

3.1.1 Svarsfrekvens

Av de totalt 182 tillfrågade kommunerna inkom användbara svar från 63, vilket utgör ca 35%.

3.1.2 Kommunerna

Vilka kommuner som svarade visas i kartan på fig 5.

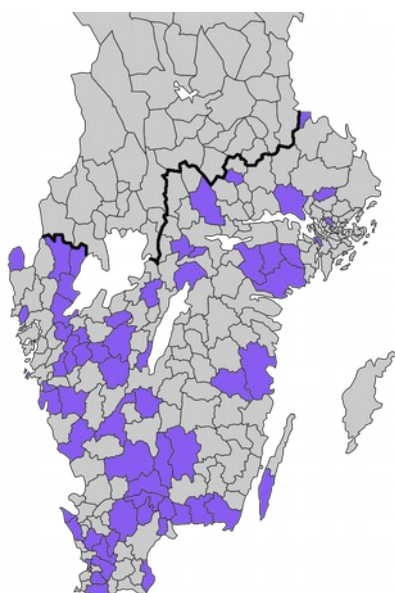

Fig 5. De svarande kommunerna (i blått) med gräns för undersökningens geografiska täckningsområde. Bildkälla Wikipedia Commons, omändrad av författaren.

3.1.3 Respondenterna

Fig 6 visar en sammanställning av de titlar som de svarande angav sig ha, grupperade i block för bättre överblick. Då flera titlar angetts ibland är det totala antalet större än 63, antalet respondenter. Att döma av titlarna besvarades enkäten av de mest lämpliga personerna.

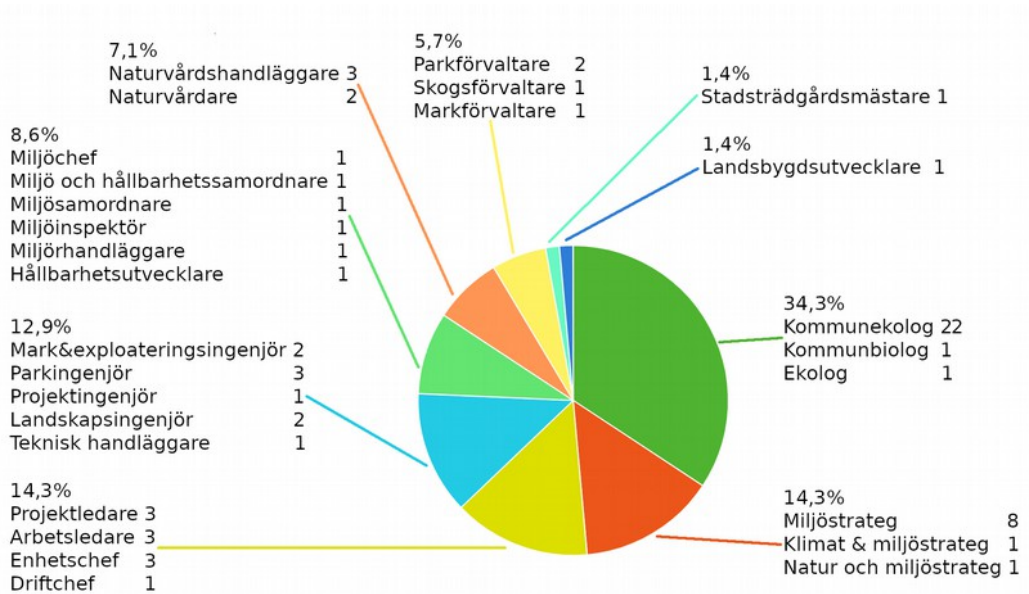

Fig 6. De svarandes angivna titlar, grupperade i relaterade block. Antal av varje titel samt procent av varje block. Det framgår att respondenterna i stort sett haft relevanta ansvarsområden för undersökningen.

3.2 Resultat i urval

Under arbetet med denna uppsats raffinerades syfte och frågeställning på så sätt att vissa av de enkätfrågor som ställdes till respondenterna i efterhand hamnade utanför syftet. Resultatet av samtliga frågor redovisas i bilaga 2 och 3, men nedan följer de resultat som besvarar uppsatsens frågeställningar.

3.2.1 Hur allvarligt är problemet med IAS?

Två frågor ställdes för att få en bild av hur illa det ligger till med invasiva arter. Hur allvarligt är problemet och vilka arter är mest bekymmersamma?

3.2.1.1 Problemgrad

Problemet visade sig vara stort, med det vanligaste svaret 4 på en 5-gradig skala.

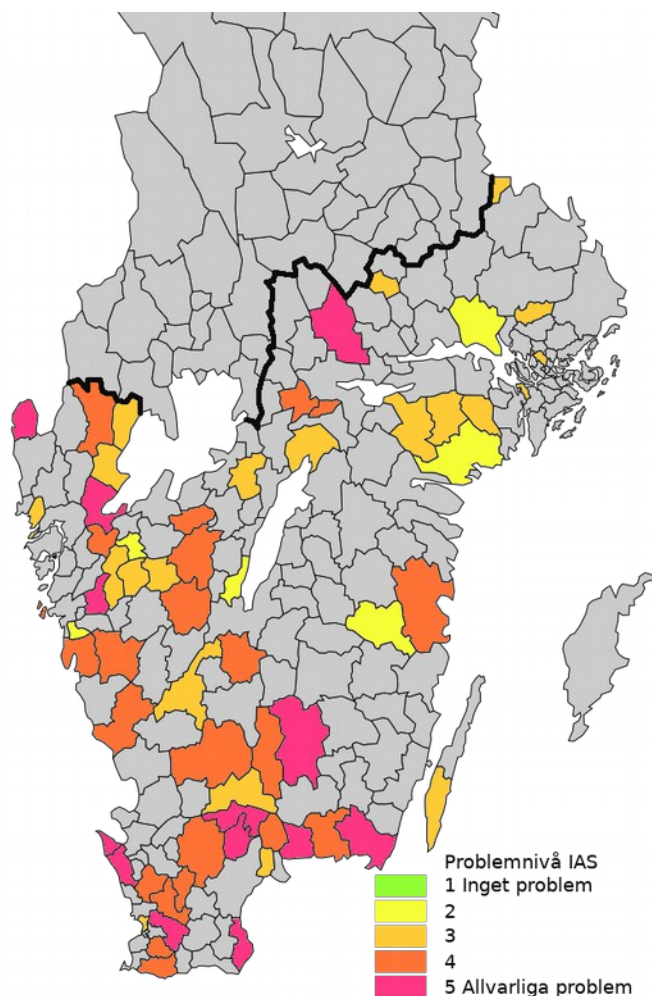

Fig 7. Hur allvarligt är problemet med IAS i kommunen enligt respondenten? En viss trend till större problem i varmare landsändar kan skönjas. Bildkälla Wikipedia Commons, omändrad av författaren.

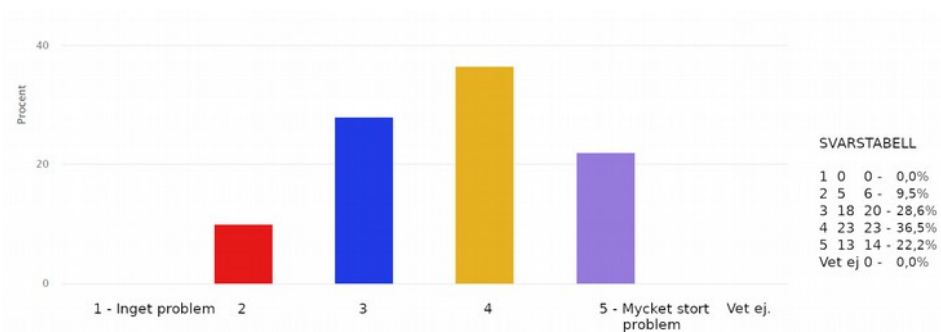

Fig 8. Svaren i tabellform. Notera frånvaron av svaret "Inget problem". Tonvikten ligger på strax under nivå 4.

3.2.1.2 De mest bekymmersamma arterna

Frågan om vilka arter som vållar mest bekymmer ställdes också, med resultaten i tabell 1. Parkslide var värst, med mer än 80% närvaro i svaren. Samtliga svar på fritextrågan finns i bilaga 2.

Tabell 1: De arter vilka rapporterats in som mest bekymmersamma samt antal inrapporterande kommuner av varje art.

De vanligaste arterna	
ART:	ANTAL:
Parkslide (<i>Reynoutria japonica</i>)	54
Jätteleka (<i>Heracleum mantegazzianum</i>)	31
Jättebalsamin (<i>Impatiens glandulifera</i>)	20
Blomsterlupin (<i>Lupinus polyphyllus</i>)	17
Gullris (<i>Solidago canadensis</i>)	9
Gul skunkkalla (<i>Lysichiton americanus</i>)	8
Vresros (<i>Rosa rugosa</i>)	6
De mindre vanliga arterna	
ART:	ANTAL:
Vattenpest (<i>Elodea canadensis</i>)	2
Armeniskt björnbär (<i>Rubus armeniacus</i>)	2
Sjögull (<i>Nymphoides peltatum</i>)	2
Spärroxbär (<i>Cotoneaster divaricatus</i>)	1
Häggmispel (<i>Amelanchier spicata</i>)	1
Några djurarter	
ART:	ANTAL:
Signalkräfta (<i>Pacifastacus leniusculus</i>)	2
Stenmård (<i>Martes foina</i>)	1
Stillahavsostron (<i>Crassostrea gigas</i>)	1
Blåsvart björkstekel (<i>Arge pullata</i>)	1

3.2.2 Hur kommunerna informerar sig om IAS

Hur kommunerna får reda på att det växer invasiva växter på en viss plats undersöktes i två frågor, en flervalsfråga för några informationsvägar (fig 9) och en fritextfråga.

Hur får kommunen reda på att det finns invasiva arter på en viss lokal?

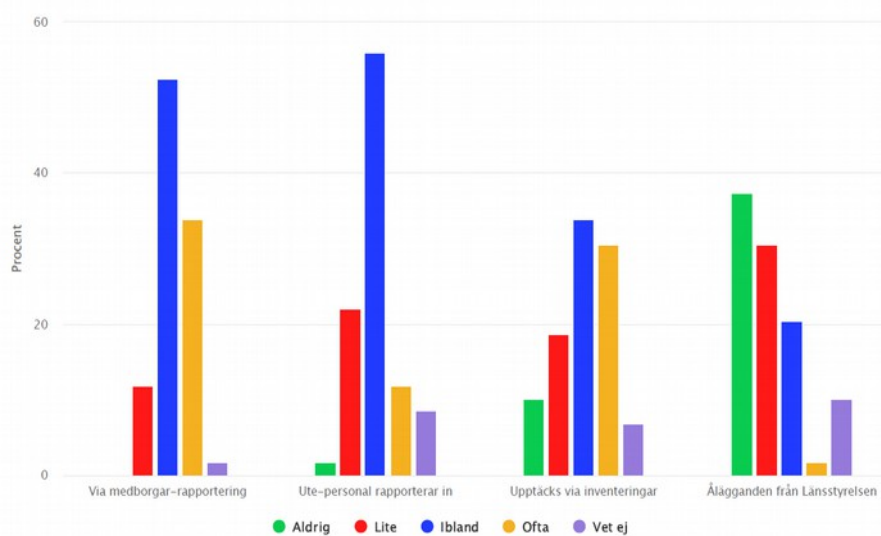

Fig 9. Hur ofta får en kommun veta att det finns IAS på en viss lokal genom olika inflöde av information.

Artportalen framgick som det vanligaste sättet att få reda på var det växer IAS i fritextfrågan. 8 respondenter angav den informationskällan. Det är möjligt att Artportalen hade fått upp en högre procentandel om den ingått i flervalsfrågorna.

3.2.3 Hur arbetet mot IAS organiseras

Hur kommunerna organiserar sitt arbete mot IAS undersöktes med en rad frågor, varav 2 redovisas här, övriga frågor finns i bilaga 3.

3.2.3.1 Styrning av arbetet via policy och dokument

Finns några styrdokument eller någon policy för arbetet mot IAS? Det visade sig att en femtedel hade sådana, en femtedel håller på att ta fram dem, övriga inte har någon officiell dokumentation om hur de arbetar med IAS. Se fig 10.

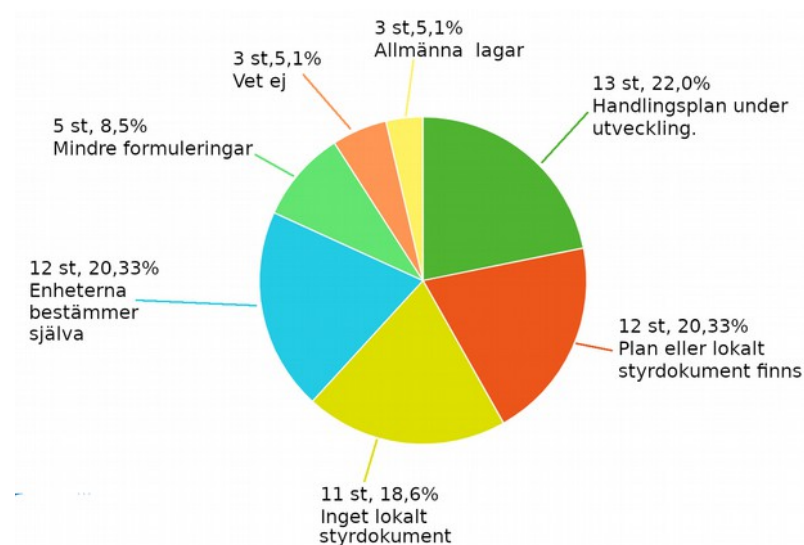

Fig 10. Finns det ett styrdokument för IAS? Ca 20% vardera för de 4 största kategorierna. Nära 80% svarar således att de inte har något sådant.

3.2.3.2. Styrning via beslutsfattande

Frågan om vem som beslutar om en åtgärd mot IAS antogs variera kraftigt och ställdes som en fritextfråga. Svaren grupperades ihop i grupper i tabell 4. En del angav mer än en person varför summan är högre än 63. Samtliga svar finns i bilaga 2.

Tabell 2. Vem fattar beslutet om en åtgärd mot IAS. Grov sammanställning i några olika kategorier. Då flera svar kunde anges övergår summan 63 (antalet svar på undersökningen) men procentsatserna är beräknade på 63.

Förenklad sammanställning över beslutsfattarsvar		
Grupp	Antal	Procent
Diverse chefer, gemensamma beslut mellan chefer, stadsträdgårdsmästare	22	34,9
Natur/park avdelning/enhet, fastighet/park/skog/övriga förvaltningar	17	27
Komunekolog/biolog	11	17,5
Tekniskt kontor/förvaltning/avdelning	9	14,3
Samhällsbyggnadsförvaltning, mark&exploateringsenhet	4	6,3
Projektledare, ingenjörer	2	3,2
Personal/arbetslag	2	3,2
Länsstyrelsen	2	3,2
Odefinierat svar såsom "kommunen" etc	3	4,8

Notera att om chefen för en viss avdelning fattar beslutet kan en respondent svara att det är chefen som beslutar, och en annan kan svara att det är avdelningen som beslutar. Här har svaren redovisats så som respondenterna svarat. De tre största grupperna i tabellen utgör över två tredjedelar av alla svar vilket visar hur det oftast går till.

3.2.3.3 Styrning av arbetet via delegation

Längden på delegationskedjan undersöktes i denna enkla flervalfråga, där valen stod mellan att den som beslutar om en åtgärd mot IAS också utför den, alternativt instruerar den som utför, eller slutligen delegerar det i ett eller flera mellansteg. Resultatet redogörs för i fig 11. Det vanligaste är med bred marginal – 53,2% - direkt delegation. Att utföra det själv är ovanligt – 11,3% och mindre vanligt än svarsalternativet "vet ej" - 16,1%. Några – 19,4%, har en större organisation och delegerar i mellansteg.

Hur delegeras beslutet om en åtgärd mot invasiva växter från beslutsfattare till utförare

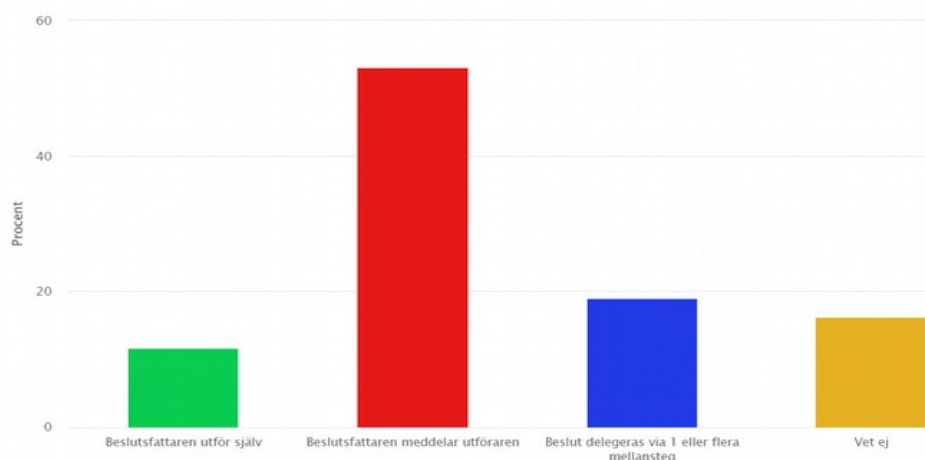

Fig 11. Hur många led det finns mellan den som beslutar om en åtgärd mot IAS och den som utför den.

4. Analys

4.1. Svarefrekvens och geografisk spridning

Då undersökningen mejlades ut via kommunernas kansli för vidarebefordran är det inte säkert att den i samtliga fall kom till rätt person. En oinsatt person kanske inte kände för att besvara denna undersökning. Dessutom framkom via svarsmejl att i vissa fall undersökningen kommit fram med en trasig länk. Med detta betraktas 35% som en hög svarsandel. (De som hörde av sig fick en andra chans att besvara enkäten.)

Kommunerna i östra Sydsverige var betydligt sämre på att besvara undersökningen (fig 5). Orsaken till detta hade varit intressant att få reda på, men det går tyvärr inte att besvara den frågan.

4.2 Respondenternas titlar

Att döma av respondenternas titlar besvarades enkäten oftast av de mest insatta personerna. 2/3 av alla svarande angav sig ha en titel som har med miljöfrågor att göra. 21 personer angav kommunekolog, vilket troligen är kopplat till att just den titeln angavs som lämplig mottagare när undersökningen distribuerades ut till kommunernas kanslier. Totalt sett hade i stort sett alla relevanta titlar, men 13,6% angav mer generella titlar såsom arbetsledare eller enhetschef.

4.3 Bedömning av IAS-problemets allvarlighetsgrad

Frågan formulerades för att fånga upp respondentens personliga uppfattning om hur allvarligt IAS-problemet är inom hela kommunens yta. Genom att fråga om respondentens personliga syn på saken behövdes inte real-data inhämtas, en omfattande arbetsinsats. Dessutom finns ett värde i att veta hur dessa personer upplever situationen.

Det som sticker ut mest är att inte någon kommun svarat ”0 – inget problem”. IAS finns således med stor sannolikhet i samtliga kommuner i det undersökta området.

Det finns också en viss trend (fig 7) till att problemet verkar vara värre i syd än i norr. Det kan vara en indikation på att varmare klimat hjälper invasiva arter, och ger stöd för hypotesen att klimatförändringar kommer att förvärra problemet (Ziska, Dukes, 2014).

4.4 De mest bekymmersamma arterna

Då frågan medvetet ställdes så att det efterfrågas vilka arter som orsakar mest bekymmer är det inte förvånande att parkslide förekommer i över 80% av svaren. Det har fram till nyligen inte funnits någon särskilt effektiv metod att bekämpa parkslide (Naturvårdsverket, u.å. -b).

Jätteloka förekommer i ungefär hälften av svaren. Det är troligen den mesta kända invasiva arten i landet så förväntningen är att den skall ligga högt på listan. Trots detta är den faktiskt lätt att bekämpa och utgör huvudsakligen ett bekymmer i stora bestånd (Naturvårdsverket, u.å -c).

Blomsterlupin förekommer i en förvånansvärt låg andel av svaren, då den är en av absolut skadligaste arterna (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015). Varför så är fallet är ej besvarat av denna undersökning.

Liksom med Kanadensiskt gullris har den egenskapen att växa mycket långs vägar och järnvägsbanker. (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015). Dessa ägs ofta av Trafikverket. På så vis är de inte alltid kommunens ansvar, men fröerna kan spridas därifrån.

4.5 Om hur kommunerna får reda på att det finns IAS på en plats

Det är glädjande att se att i stort sett samtliga kommuner får hjälp av uppmärksamma medborgare att identifiera IAS. Givet att denna undersökning kommit fram till (se bilaga 3, sådant som ej kom med i uppsatsen) att mer mediabevakning leder till mer engagerade medborgare framstår här en väg att få in fler upplysningar genom att skriva mer om det i lokalpressen. Det framgår också att utepersonalen i de flesta fall rapporterar in fyndigheter, vilket verkar tyda på att de har förståelse för problemet. Kommunerna arbetar också aktivt med att leta efter dem. Endast ca 10% svarade att de aldrig genomför inventeringar. Det som avviker är att det är mindre vanligt med påpekande från länsstyrelserna. Ca 70% svarade ”aldrig” eller ”lite” på den frågan. En slutsats omkring detta verkar vara att kommunerna generellt är ganska väl insatta i var det finns IAS. Bland respondenterna verkar det som om man över lag har ett gott kunskapsläge.

4.6 Dokumentstyrning

Svaren på frågan om huruvida det finns något styrdokument för arbete med IAS föll på plats i ganska jämnstora grupper om en femtedel var. En femtedel hade ett styrdokument, en höll på att ta fram. Resten arbetar utan några dokument eller policy. En av undersökningens klaraste slutsatser blir att många kommuner behöver sätta sig ner och ta fram en plan för detta arbetet. Samtidigt bör man försöka undvika att dokumenthantering blir allt för dominerande i processen.

4.7 Beslutsfattandet

Det framgår mycket klart att vem som fattar beslutet om en åtgärd mot IAS varierar lokalt; kommunerna bestämmer själva hur detta organiseras. Som regel verkar kommunerna ha lagt ansvaret på den som verkar mest lämplig, men i vissa fall ligger ansvaret på till exempel chefen för tekniska nämnden, vilken i sin tur kanske är särskilt bra på någon helt annan fråga i stället? Väldigt ofta ligger ansvaret således på rätt person, men ibland skulle det vara värdefullt att lägga över det på en med lämpligare kompetens såsom exempelvis en kommunekolog eller parkchef.

4.8 Delegation

Blir organisationen mer komplex i en kommun med större befolkning? Svaret på frågan om beslutsdelegation (i noll, en eller flera steg) kan ställas i relation till folkmängd, som hämtas från SCB för år 2021. (SCB uå). Detta jämförs sedan med de tre delegationskategorierna. Se fig 12.

Någon övertydlig trend hittades inte med denna metod, men ett par saker kan ses.

- Att beslutsfattare och utförare är samma person förekommer mest i småkommuner.
- Att beslutsfattaren meddelar utföraren via en mellanhand förekommer dubbelt så ofta, och de kommunerna är i genomsnitt dubbelt så stora.
- Vanligast är dock att en person beslutar insatsen och sedan delegerar beslutet till den som skall utföra det. Detta förekommer i kommuner av alla storlekar. Tolkningen blir att detta är vanligast för att det troligtvis är mer praktiskt.

Beslutsdelegation i förhållande till kommunstorlek mätt i befolkning.

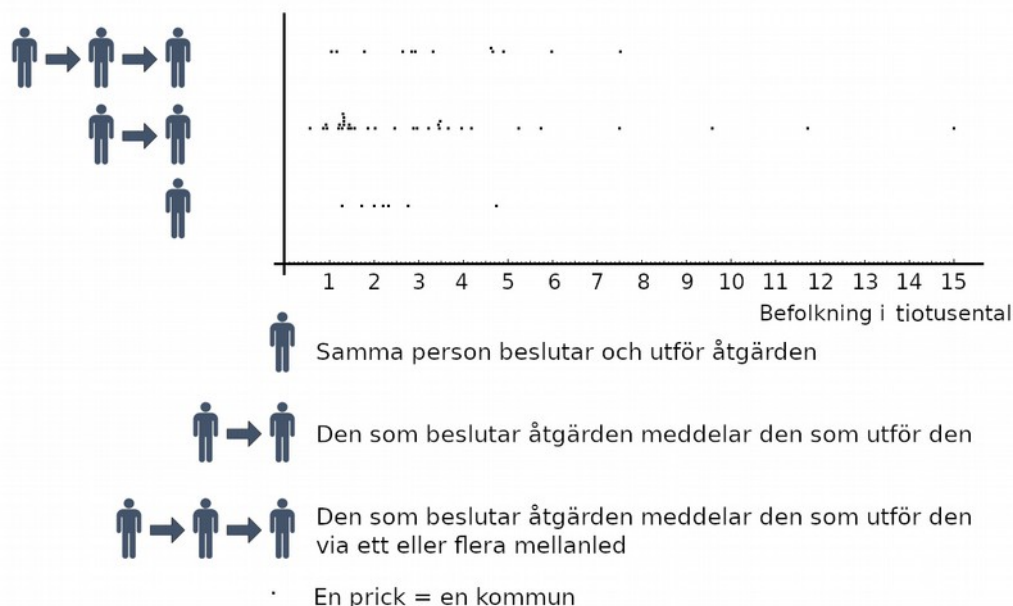

Fig 12. Förhållandet mellan antal steg av beslutsdelegation, och kommunens storlek. Att den som fattar beslutet också genomför det förekommer endast i mindre kommuner. Delegation via mellanhand sker i små och mellanstora kommuner. Direkt delegation förekommer i alla storlekar.

5. Diskussion

5.1. Kommunernas situation gällande invasiva arter

Några tydliga trender framgår i denna undersökning.

Den första är att ingen kommun är befriad från problem med IAS. Dessutom är samtliga svarande kommuner medvetna om att IAS är ett problem, åtminstone på tjänstemannanivå.

Hur allvarligt detta problem bedöms vara varierar. Ingen jämförelse har gjorts mot real-data kommun för kommun – sådana har ej kunnat framtas med en rimlig arbetsinsats. Att problemet generellt bedöms värre i landets varmare delar framgår ändå i svaren – se fig 7. Detta ligger i linje med teorin att klimatförändringarna kommer att driva på problemet med IAS (Ziska, Dukes, 2014). Av den anledningen borde kommunerna fundera mer på framtiden. Emellertid framstår här en svaghet. Kommunerna verkar hålla koll mest på de aktuella växterna, men saknar utsikt över de kommande, enligt Daniel Almqvists undersökning (2020). Av respondenterna svarade endast 20% att de har en policy för IAS eller liknande, och 20% att de håller på att ta fram en. En mer proaktiv hållning från kommunerna hade troligtvis varit till nytta för motverkandet av detta framtidsproblem.

Parkslide framstod som den art kommunerna inte vet hur de ska angripa, med runt 85% svarande den arten som särskilt bekymmersam. Wissman, Norlin, Lennartsson (2015) anser att den går att bekämpa relativt effektivt. Den uppfattningen delas inte av Naturvårdsverket. NV (u.å -d) menar att arten är mycket svårbekämpad och man till och med riskerar att förvärra situationen om man försöker bekämpa den. Denna svårighet kan med enkelhet förklara varför arten blir den odiskutabla vinnaren på listan över mest bekymmersama arter.

Att blomsterlupin fick så relativt låg skattning, ca en tredjedel, är förvånansvärt. En summering från Artportalen (u.å.) visar att dess värsta utbredning överlappar denna undersöknings område. Det går att föra argumentet att blomsterlupin är den kanske mest ekologiskt problematiska arten, då den så totalt omformar dikeskanter (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015) där det fortlever hotade arter vilka har en fristad (Runesson 2012) efter att slåtterängarna tagits ur bruk i jordbruket (Riksantikvarieämbetet 2019). En möjlig förklaring är att växten är populär ur trädgårdssynpunkt (Wissman, Norlin, Lennartsson, 2015) och att budskapet om dess invasivitet utgör en obekväms sanning. Spridningen av kunskap om dess problematik stöter därför på ett visst motstånd. En av respondenterna svarade

”Blomsterlupin borde vara mer uppmärksammat men bekymret över dessa stannar nog hos några få utvalda....”

vilket skildrar problemet. Det är lätt att tänka sig att kunskapen om denna art inte är spridd nog, ens bland kommunerna.

I detta samband är det intressant att titta på det faktum att bekämpning av IAS faktiskt kan sprida den. Ett citat från fritextfrågorna är följande:

”Även Trafikverket som är extremt dåliga på att bekämpa beståndet inom vägområdet, tyvärr genom slaghackning i vissa fall, vilket bara sprider växterna istället”.

Wissman, Norlin, Lennartsson (2015) påpekar att man inte kan slå blomsterlupin på det sättet efter att de satt frö, då frön i så fall sprids vidare. De menar dock att det finns något positivt i att Trafikverket har egen rådighet över sina redskap. Troligtvis menar de att Trafikverket kan uppdatera sina rutiner på det här området. Den här situationen knyter an till den slutsats som dragits i detta arbete att kommunerna behöver samarbeta med andra markägande myndigheter, inte minst Trafikverket.

5.2. Kommunernas organisation av arbetet mot IAS

Det varierar brett hur kommunerna lägger upp sitt arbete med IAS, vilket stämmer med slutsatsen från Holmbergs intervjustudie år 2021. Vem som beslutar att en förekomst skall bekämpas, hur beslutet delegeras, vilken avdelning som beslutar och vilken avdelning som utför, hur arbetet följs upp, vilka interna riktlinjer som följs – allt varierar. Merparten av kommunerna har någon form av arbete med IAS. Bara en kommun angav att de inte utför några åtgärder alls. Snarare verkar den rika variationen av arbetsformer vara en effekt av att man anpassat arbetet efter lokala förutsättningar så gott man kan. Varje kommun har sin egen budget, sin egen organisation, sin egen IAS-situation. Man kan inte förvänta sig att det skall se likadant ut från plats till plats. Denna undersökning har påvisat hur olika arbetet läggs upp.

Det är intressant att de tre intervjuade kommunerna i Ida Holmbergs undersökning från år 2021 också svarade på enkäten i detta arbete. Ungefär samma beskrivning av dessa tre kommuner framkom i båda undersökningarna, vilket jag tolkar som att en relativt verklighetstrogen bild framkommit. Inte minst att Helsingborg verkar vara mycket medvetna och proaktiva. Staden kan möjligen tjäna som en exempelkommun att studera.

Om kommunerna själva aktivt sprider IAS undersöktes inte i detta arbete, men det gjorde Daniel Almqvist (2020), som undersökte vilka träd- och buskar kommunerna planterade. Det framkom att kommuner planterar arter som finns med på olika IAS-listor. Exempelvis planterade 18% vresros (*Rosa rugosa*), en art som ca 5% i denna undersökning finner ”bekymmersam”. Då kommunerna anger att de tänker på invasivitet i sina växtval fann han detta motsägelsefullt. Och då det framkommit i denna undersökning att 60% av kommunerna både saknar och inte planerar ta fram en policy för IAS kan slutsatsen dras att mer arbete behöver läggas på genomtänkta strategier för problemet. Just för att undvika att plantera ut arter från listan över de man vill undvika kan ett särskilt styrdokument för IAS vara särskilt användbart.

5.3. Likheter och olikheter – vad det betyder

En ansats i denna undersökning var att ta reda på hur kommunerna lägger upp sitt arbete mot IAS och se i vilken utsträckning detta arbete skiljer sig åt lokalt. Slutsatsen blir att det finns mycket stora skillnader, men inom vissa gränser, mellan de undersökta kommunerna. Inte på någon variabel förekom det att kommunerna organiserade sig på ett specifikt sätt. Vare sig man tittar på hur mycket vikt kommunerna lägger på att bekämpa IAS, vilken avdelning eller person som beslutar om åtgärder, vem som utför dem, hur arbetet följs upp eller vilken styrning via policy eller handböcker som finns, hittades aldrig ett sätt som de flesta arbetar på. Med möjligt undantag att de flesta inte

hade något skriftligt styrdokument för IAS. Den frågeställningen måste därför besvaras med att kommunerna självständigt beslutar hur de lägger upp detta arbete, och att detta resulterar i en bred variation från kommun till kommun.

Att detta varierar så mycket tolkas i denna uppsats som att kommunerna anpassar sig efter lokala förutsättningar. Hur mycket politikerna stöttar arbetet eller förstår dess betydelse, vilken budget som finns, vilka bestånd av IAS som finns inom kommunen och om de finns på kommunägd mark eller hos andra markägare, och hur kommunerna är organisationsmässigt strukturerade påverkar alla hur detta arbetet kan och bör organiseras.

Det framgår också av fritextsvaren (se bilaga 2) att åtminstone en andel av kommunerna arbetar med sina arbetsformer. Anpassningen av arbetet med denna problematik är en dynamisk process. Sannolikt har de flesta kommuner inte hittat sina optimala arbetsformer. Av den orsaken är det lämpligt att kommunerna samarbetar med varandra inte minst för utbyte av erfarenheter, men också med andra relevanta organisationer samt markägare. Denna slutsats delas av Holmberg (2021) som rekommenderar samarbete mellan grannkommuner, länsstyrelsen och lokala ideella föreningar. En mycket rimlig slutsats, då invasiva arter knappast bryr sig om markgränser.

5.4. Övriga slutsatser

Flera av kommentarerna i fritextfrågor har påpekat vikten av ekonomisk prioritering. Att bekämpa IAS är ett lagkrav, men någon måste leverera resurserna. En genomläsning av dessa fritextsvar visar tydligt att många förvaltningar känner sig begränsade av budget-prioriteringar. När nu nya ekonomiska bud från regeringen (Naturvårdsverket, 2023) har tagit bort pengar för hantering av invasiva arter riskerar detta problem att bli ännu värre.

En fråga som lyfts bort ur uppsatsen då den ej besvarar frågeställningarna men ändå förtjänar att nämnas är den om allmänhet och media. (Se bilaga 3, sådant som ej fick vara med i uppsatsen).

Allmänhet och media verkar vara engagerade i frågan i någon mån på samtliga orter. Den tydligaste trenden som gick att få ut ur statistiken var att ju mer media rapporterar, desto mer engagerade är medborgarna. Detta tolkas som något positivt. Detta kopplar också till fritextsvar (se bilaga 2) som påpekar att privatpersoner behöver mer kunskap om de invasiva arterna. Då det finns intresse men kunskapen har luckor, och medial uppmärksamhet verkar fungera, kan en väldigt hoppfull slutsats dras: det hjälper att informera. Kan lokala medier engageras för att få ut budskapet kommer det att ge resultat, och om man inte går via en dyr annonskampanj blir det även billigt. Att engagera lokala media att täcka frågan om IAS är kanske en av de billigaste åtgärderna för att få en bra effekt som finns. Slutsatser om informationsspridning till allmänheten kom också Holmberg (2021) fram till. De tre kommunerna vilka intervjuades angav information till allmänheten som ett viktigt led i bekämpningen av IAS. Det framgår av sig själv att en informerad medborgare både låter bli att skaffa dessa växter till sin trädgård och även tar bort dem, men att denne också visar aktsamhet vid transport till avfallscentralen. Det sistnämnda är av stor vikt, då mänsklig transport av växtdelar vid trädgårdstransporter utgör en viktig spridningsväg för IAS inom EU (Ebenhard, 2017).

5.5 Metod-diskussion

Undersökningen har två begränsningar. Den ena är att 35% av de tillfrågade svarade. Det är mycket, men inte alla. Särskilt eftersom det svaren var få från de östra delarna av det undersökta området (fig 5) kan viktiga regionala trender ha missats.

Den andra begränsningen är det individuella perspektivet hos respondenten. Detta är inte det samma som real-data. Detta personliga filter gör att man inte säkert vet att det är just så som respondenten svarade. I kombination med varandra riskerar i värsta fall dessa två felkällor driva svaren iväg från verkligheten.

Trots dessa möjliga felkällor framstår resultatet ändå som användbart. 35% är relativt mycket, och genom att fråga den individ i varje kommun som sannolikt är den mest insatta i frågan om IAS framkom relativt goda uppskattningar till en mindre arbetsbörda, jämfört med att ta fram real-data, kommun för kommun. Det finns dessutom ett värde i att veta hur dessa personer upplever sin verklighet ute på plats.

Ett alternativt tillvägagångssätt hade varit att istället intervjua motsvarande mest insatta person i var och en av länsstyrelserna, vilket hade fångat upp delvis andra frågor.

5.6 Ytterligare frågeställningar

Under arbetets gång har frågor kommit upp vilka ej besvarats av undersökningen. I korthet är det dessa:

Vilken kunskap av olika slag besitter de personer på olika nivåer som arbetar med detta problem, från politiker till ute-personalen?

En sammanställning av hur problemen ser ut, art för art, i de olika kommunerna skulle vara ett användbart redskap för ytterligare forskning.

Hur går det för kommunerna i arbetet mot olika arter av invasiva växter? Vilka går bäst och sämst att bekämpa, och vilka kommuner är mest framgångsrika?

Frågan om hur media rapporterar om IAS skulle kunna undersökas djupare, med trender över tid och rum.

6. Slutsats

I denna undersökning har flera slutsatser kunnat dras.

Alla svarande kommuner uppgav att de hade problem med invasiva arter. Det syntes också en generell trend att det är värre längre söderut i landet än i norr. Särskilt parkslide uppgavs av de flesta vara en problematisk art.

De flesta av kommunerna, men inte alla, verkade ta problemet med IAS på allvar. Hur de organiserade arbetet mot detta problem varierade dock stort från kommun till kommun. För nästan varje undersökt variabel framkom att det inte finns ett dominerande sätt som alla gör på. Ett undantag för detta var att 60% verken hade eller planerade för att skaffa ett särskilt styrdokument för arbete med IAS.

Kommunerna har genom sitt stora markägande ett stort ansvar för att hantera detta problem. I det läget kan det vara fördelaktigt om kommunerna samkör sitt arbete då de invasiva arterna inte bryr sig om kommungränser. Ett större samarbete mellan kommuner men också med andra markägande organisationer och relevanta intressegrupper bör vara en stor fördel i det framtida arbetet mot IAS.

Kommunerna är inte perfekta i sitt arbete med IAS, men de står i frontlinjen i kampen mot dem. Därför behöver de mer, inte mindre, stöd från staten och dess olika myndigheter.

Tack till

Denna uppsats är ett resultat av en lång kedja av händelser vilka ledde fram hit, utan vilka den aldrig skrivits. Många människor har varit en del av den kedjan. Tack till:

Min mor som lärde mig älska skogen, min salig far som lärde mig älska havet. Utan den kärleken till naturen hade jag valt en annan väg.

Min kusin Christian som startade min kamp mot jättelokorna.

Alla lärare på trädgårdsskolan i Sibbhult och allt branchfolk inom trädgårds- och naturvårdssektorn jag stött på genom åren och lärt mig så mycket av – för många att nämnas.

Min älskade hustru Ann-Mari, som tjatade på mig att söka in till SLU.

Micke Svensson på Malmö Stad för tipset att skriva uppsats om något jag ”känner mig bekväm med”.

Cecilia Palmér för samtalet som ledde mig till att undersöka aspekten av kommunernas arbete med invasiva arter.

Patrick Bellan och Mats Wirén på Malmö Stad för viktig feedback på mitt frågeformulär.

Frida Andreasson för handledararbetet.

Lisa Kröss för motläsning och opposition, och de andra i skrivargruppen, för feedback och viktiga synpunkter.

Alla lärare och klass/kurs-kompisar som gjort mina tre år på Alnarp till en så fantastisk och lärorik tid.

Referenser

- Almqvist D, (2021) *Riskhantering av invasiva främmande växter – med fokus på träd och buskar*
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU Institutionen för landskapsarkitektur,
planering och förvaltning
- Artdatabanken (u.å.) *Bekämpning av invasiva arter*
<https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/biologisk-mangfald/frammande-arter/bekampning-av-invasiva-arter/>
- Artportalen (u.å.)
<https://www.artportalen.se/>
- Blackburn TM, Pyšek P, Bacher S, Carlton JT, Duncan RP, Jarošík V, Wilson JRU, Richardson DM. (2011). *A proposed unified framework for biological invasions*. Trends in Ecology & Evolution. Volume 26, Issue 7, July 2011, Pages 333-339
- Dagens samhälle (2017)
<https://www.dagenssamhalle.se/styrning-och-beslut/kommunpolitik/kommunal-mark-for-miljardier/>
- Den virtuella floran, (u.å.)
<https://denvirtuellafloran.se/flora/di/apia/herac/heraman.html>
- Ebenhard T, (2017) *Spridningsvägar för invasiva främmande arter av unionsbetydelse*
Centrum för biologisk mångfald Sveriges lantbruksuniversitet
- Europaparlamentet (2014) *EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R1143&from=hu>
- Holmberg, I. (2021) *Hur arbetar skånska kommuner med invasiva främmande växtarter? – med exempel från tre kommuner*
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
- Holmberg M, (2020) *Urban ruderatmark som naturvårdsobjekt*
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
- Hsieh, L (1992) *Origin and distribution of Ginkgo biloba* OCTOBER 1992, VOL. 68, NO. 5, THE FORESTRY CHRONICLE

Imai K, Miura K, Iida H, Reardon R, Fujisaki K, (2010) *Herbivorous Insect Fauna of Kudzu, Pueraria montana (Leguminosae), in Japan* BioOne Complete, Florida Entomological Society 1 september 2010 <https://doi.org/10.1653/024.093.0323>

Kohn J. (1972) *Ecological Shift and Release in an Isolated Population: Conus miliaris at Easter Island* Ecological Monographs Vol. 48, No. 3 (Summer, 1978)

Naturvårdsverket (u.å. -a)

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/vad-ar-ifa/definition/>

Naturvårdsverket (u.å. -b)

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/bekampning-av-invasiva-frammande-vaxter-pa-land/bekampning-och-hantering-av-parkslide/>

Naturvårdsverket (u.å. -c)

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/invasiva-frammande-arter/bekampning-av-invasiva-frammande-vaxter-pa-land/bekampning-och-hantering-av-jatteloka/>

Naturvårdsverket (u.å. -d)

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/invasiva-frammande-arter/Arter/arter-som-ej-omfattas-av-regler/parkslide/>

Naturvårdsverket (2023)

<https://www.naturvardsverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter-och-pessmeddelanden/2023/januari/arets-fordelning-for-vardefull-natur-klar/>

Riksantikvarieämbetet (2019). *Ängar och slätter. Historia, ekologi, natur- och kulturmiljövård* Riksantikvarieämbetet

Runesson, K., (2012). *Vegetation och flora i vägkanter – effekter av olika metoder för skötsel och underhåll. Kunskapssammanställning*. CBM:s skriftserie 63. Centrum för biologisk mångfald.

SCB (u.å.)

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och-diagram/befolkningsstatistik-i-sammandrag/sveriges-befolkning-kommunala-jamforelsetal-31-december-2021/>

SCB, Statistikdatabasen (u.å)

[https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/
START__MI__MI0802/Areal2012NN/table/tableViewLayout1/](https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__MI__MI0802/Areal2012NN/table/tableViewLayout1/)

SVT (u.å.)

https://www.svt.se/nyheter/amne/Mardr%C3%B6msv%C3%A4rten_parkslide

Sjöman, H. (2009) *Stadsträd för framtiden: Ek Gröna fakta 7-2009*, Movium och Utemiljö

Strand M, Aronsson M, Svensson M, (2018) *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista* Artdatabanken, SLU

Wissman J, Norlin K, Lennartsson T, (2015) *Invasiva arter i infrastruktur* Centrum för biologisk mångfald

Ziska L, Dukes J, (2014) *Invasive species and global climate change* CAB International

Ziska, L.H., Blumenthal, D.M., Runion, G.B. et al. (2011) *Invasive species and climate change: an agronomic perspective*. *Climatic Change* 105, 13–42
<https://doi.org/10.1007/s10584-010-9879-5>

Förteckning över bilder och grafer

Bilder i detta arbete är tagna eller framställda av författaren, såvida rättighetsinnehavaren ej är refererad till i bildtexten.

Omslagsbild ”*Heracleum mantegazzianum* growing next to a red abandoned farm”, AI-genererad av Dale-E, 2023-03-10. Filip Wessman

Fig 1, sid 3: Foto av Filip Wessman, 2022

Fig 2, sid 4: Foto av Filip Wessman, 2022

Fig 3, sid 8: Bildkälla ”Peggy22”, Wikipedia. Omändrad av Filip Wessman enligt rättigheter

Fig 8. Sveriges växtzoner, Svensk Trädgård, publicerad med tillstånd

Fig 5, sid 10 : Bildkälla Wikipedia Commons, omändrad av författaren enligt rättigheter

Fig 6 sid 11: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 7 sid 12: Bildkälla Wikipedia Commons, omändrad av författaren enligt rättigheter

Fig 8 sid 12: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 9 sid 13: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 10 sid 15: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 11 sid 16: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 12 sid 20: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 13 sid 20: Graf genererad av Filip Wessman

Fig 14 sid 20: Graf genererad av Filip Wessman

BILAGA 1

I denna bilaga bifogas de frågor vilka ställdes i webenkäten.

Fråga 1

Vad är din titel inom organisationen där du arbetar?

Fritextfråga

Fråga 2

Hur allvarligt tycker du att problemet med invasiva växter är inom kommunens gränser?

Flerval 1-5 från "inget problem" till "mycket stort problem"

Fråga 3

Hur mycket uppmärksamhet får problemet med invasiva arter i lokala medier?

Flerval 1-5 från "ingen uppmärksamhet alls" till "mycket stor uppmärksamhet"

Fråga 4

Hur engagerade tycker du invånarna är i frågan om invasiva arter?

Flerval 1-5 från "inte engagerade alls" till "mycket engagerade"

Fråga 5

Vilka arter av invasiva växter är ni mest bekymrade över i er kommun?

Fritextfråga

Fråga 6

Hur får kommunen reda på att det finns invasiva arter på en viss lokal?

Via medborgar-rapportering

Ute-personal rapporterar in

Upptäcks via inventeringar

Ålägganden från Länsstyrelsen

Samtliga delfrågor flervalfrågor med alternativen

"Aldrig"

"lite"

"ibland"

"ofta"

"vet ej"

Fråga 7

Får ni reda på var det finns invasiva arter via någon annan metod? (Lämna tom om nej).

Fritextfråga

Fråga 8

Vem fattar beslut om att en lokal förekomst av invasiva arter skall åtgärdas?

Fritextfråga

Fråga 9

Hur delegeras beslutet om en åtgärd mot invasiva växter från beslutsfattare till utförare?

Flervalsfråga med alternativen

”Beslutsfattaren utför själv”

”Beslutsfattaren meddelar utföraren”

”Beslut delegeras via 1 eller flera mellansteg”

”Vet ej”

Fråga 10

Vem utför det allmänna operativa grönytearbetet i kommunen?

Flervalsfråga med alternativen

”egen personal”

”inhyrd personal/entreprenad”

”mixat”

Fråga 11

Vem utför åtgärden för att bekämpa en förekomst av invasiva arter?

Fritext

Fråga 12

Vem följer upp resultatet av en insats mot en förekomst av invasiva växter?

Fritext

Fråga 13

Vilken generell styrning finns för arbetet mot invasiva arter? (Exempel: policydokument, komunal

Fritext

Fråga 14

Är det något du skulle vilja tillägga? (Lämna tom om inte).

Fritext

BILAGA 2

I denna bilaga bifogas de svar som kom in under de olika fritextsvaren, i sin helhet.

Svar på fråga 1

Vad är din titel inom organisationen där du arbetar?

naturvårdshandläggare

Miljöchef

Kommunekolog

kommunekolog/miljö- och hållbarhetssamordnare

Kommunekolog

Enherschef

Projektledare

Kommunekolog inom Dalslands miljö- och energiförbund (Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud).

Hållbarhetsutvecklare

Miljöstrateg

Naturvårdshandläggare

Mark- & exploateringsingenjör

Kommunekolog

Landskapsingenjör/projektingenjör

Markförvaltare

Kommunekolog

Landskapsvårdare

Miljöinspektör, Parkingenjör

arbetsledare parkavdelningen

Enhetschef

Miljösamordnare /Landsbygdsutvecklare

Miljöstrateg/Kommunekolog

Parkingenjör

Kommunekolog

Miljöstrateg

Kommunekolog

Mark- och exploateringsingenjör

Kommunekolog

Naturvårdshandläggare

Miljöstrateg

Park- och Skogsförvaltare

Kommunekolog

Kommunekolog

Kommunekolog

Driftchef Utemiljö

Naturvårdare inom Strömstads kommun

Miljöstrateg
Kommunekolog
Stadsträdgårdsmästare
Kommunekolog
Projektledare
Parkförvaltare
arbetsledare gata/park teknisk enhet
Miljöstrateg/kommunekolog
Kommunekolog
miljöstrateg
park- och hamningenjör
Kommunekolog
Teknisk handläggare
Kommunekolog
Natur- och miljöstrateg
Miljöstrateg. Jag är även kommunekolog i vissa frågor
Miljöhandläggare
Arbetsledare/chef
Projektledare
Kommunbiolog
Klimat- och miljöstrateg
Naturvårdare
Kommunekolog
kommunekolog
Enhetschef park och natur
Landskapsingenjör
Parkingenjör

Svar på fråga 5

Vilka arter av invasiva växter är ni mest bekymrade över i er kommun?

parkslide, jättebalsamin

Parkslide, jätte balsamin, gullris, skunkalla, signalkräfta och blomsterlupin.

Jätteloka, jättebalsamin, parkslide

jätteloka, parkslide, gul skunkkalla, smal vattenpest

Armeniskt björnbär, parkslide och vresros

Nu är den inte invasiv ännu men Parkslidet engagerar mest. Även Jättebalsamin och Jätteloka.

Parkslide

Parkslide, jätteloka och jättebalsamin.

Parkslide (ännu ej lagstiftad)

Parkslide och björnloka

Norbergs kommun har mest problem med björnloka Fagersta kommun har mest problem med parkslide

Parkslide. Till viss del även jättebjörnloka.

Parkslide och vresros

Parkslide

Parkslide

Jättebjörnloka och parkslide.

Jätteleka, parkslide, gul skunkkalla, blomsterlupin

Parkslide, Lupin,

parkslide

Parkslide & björnlokor i första hand, inte bekymrad över växtligheten på kommunal mark då vi under flera år bekämpat den framgångs rikt. Mer bekymrande är alla fastighetsägare och markägare som inte bekämpar.

Även Trafikverket som är extremt dåliga på att bekämpa beståndet inom vägområdet, tyvärr genom slaghackning i vissa fall, vilket bara sprider växterna istället

Jätteleka och Parkslide

Kanadensiskt gullris, jättebalsamin, parkslide och jätteleka

Stenmård, parkslide.

parkslide, jättebalsamin, jätteleka, kanadensiskt gullris

Lupin, jättebalsamin, parkslide.

Sjögull

Jätteleka och jättebalsamin

Parkslide, blomsterlupin och kanadensiskt gullris.

Parkslide, jätteleka, Jättebalsamin, vresros och Blomsterlupin

Sjögull

Jätteleka, parkslide m.fl., kanadensiskt gullris.

Jätteleka, parkslide,

Gul skunkkalla, jättebalsamin, parkslide, blomsterlupin

Parkslide och jätteleka.

Ännu har inte lupin bedömts vara så stort problem som i skogsbygder bortom Mälardalen. Sjögull hotar att spridas österut, ut från Mälarens västra fjädrar men har ännu inte nått Mälaren kring Enköpings kommun. Övriga vattenlevande invasiva arter så som vandringsmussla och vattenpest är inte möjliga att hantera.

Parkslide

Parkslide och jättebalsamin

Jätteleka, jättebalsamin och blomsterlupin.

Jättebalsamin, parkslide, gul skunkkalla. Jätteleka börjar vi få koll på de bestånd som finns på kommunal mark. Kungsbacka kommun äger relativt lite mark och kan enbart bekämpa bestånd på kommunal mark. Detta är ett problem då det behövs tas ett helhetsgrepp för att kunna arbeta med bekämpning om den ska vara effektiv. Kommunen arbetar även med kunskapsspridning till kommuninvånare. Kungsbacka är en kustkommun men vi har väldigt dålig koll på utbredning av marina, invasiva arter samt hur dessa ska bekämpas.

Parkslide

nyligen upptäckt vattenpest i dricksvattenintaget. väldigt mycket spärroxbär och häggmispel i skogarna runt om staden. en hel del av de "vanliga" lupin, parkslide, kandensiskt gullris...

Inte med på EU-listan: Parkslide

Med på EU-listan: gul skunkkalla

Jätteloka Jättebalsamin Parkslide Kanadensiskt Gullris Lupin

parkslide

Just nu parkslide och vresros på land. Stillahvsstron i vattnet.

Gul skunkkalla, jätteloka, parkslide och vresros

Jättebjörnloka

Parkslide

Kanadensiskt gullris är egentligen den vi har mest problem med. Jätteloka har ju funnits länge och bekämpas på en del platser. Bubblare är jättebalsamin och skunkkkalla.

Parkslide och Jätteloka

Kanadesiskt Gullris och Parkslide. I viss mån även Jättebalsamin och Blomsterlupin. Jag är orolig för utvecklingen av Blåsvart Björkstekel även om den ännu ej är klassad som invasiv.

Jätteloka längs Segeån

Parkslide är det som folk har problem med. Blomsterlupin borde vara mer uppmärksammat men bekymret över dessa stannar nog hos några få utvalda....

Jättebjörnloka, lupin och (parkslide)

Parkslide

Jätteloka, Jättebalsamin, Parkslide och Blomsterlupin

Gul skunkkalla och parkslide

Jätteloka (befolkningen)

Jätteloka och jättebalsamin (miljöstrategen)

Blomsterlupin (naturvårdsstrategen, samma person som miljöstrategen)

Parkslide är den art som bekymrar mig mest, eftersom den är så svårbekämpad. För de andra invasiva arterna har vi bekämpningsmetoder som funkar så länge vi har tid och pengar.

Jätteloka, parkslide, signalkräfta, blomsterlupin.

Parkslide, jätteloka, (vresros)

Parkslide, lupin

Parkslide, så länge den står där den står är det inga problem men ökad förtätning på tidigare ruderat mark och slarvig masshantering samt även allmänhet som reagerar i panik och därmed fuldumpar bekymrar mig.

Jättelokan just nu, det gäller även våra medborgare. Allmänheten reagerar inte över arter som jättebalsamin alls som vi har i kommunen. några få reaktioner har vi fått rörande parkslide

Svar på fråga 7

Får ni reda på var det finns invasiva arter via någon annan metod?

Vi bad allmänheten rapportera in förekomster av invasiva växter till oss för några år sedan.

Eftersom det är resurskrävande att exempelvis ha ett eget GIS-material om invasiva arter förlitar vi oss på artportalen. Det är också dit (via invasivaarter.nu) som vi hänvisar allmänheten att rapportera fynd.

Jag inventerar själv, har jobbat här i 33 år och inventerat hela kommunen på egen fritid inom projektet Skånes Flora, dvs. har god koll.

Artdataportalen

Inventeringar av IAS planeras ingå i naturvärdesinventeringar vid fysisk planering och rapportering ska ske till artdataportalen

inom kommuner som ingår i samma vattenråd.

Vi har själva bekostat en kommunövergripande inventering, så många från allmänheten inrapporterade lokaler känner vi redan till.

Artportalen, ideella organisationer

Inventering av Naturvårdsföreningen, artportalen.

Nej

Andra medarbetare i kommunen.

I min roll arbetar jag mer med strategisk arbete samt informationsspridning. Den faktiska bekämpningen ansvarar Teknik förvaltningen för. De har bättre kunskap om hur förekomster hämtas in och hur bekämpning utförs. Detta gör att jag kanske är fel person att svara på enkäten. egna upptäckter

nej

Infra Control vårt felanmälningssystem

Vi har nyligen tagit fram ett kartlager för parkslide baserat på data från

Artportalen.

Vi hämtar information om invasiva främmande arter från Artportalen. Informationen där kommer ju från alla nämnda källor ovan.

Andra som jobbar på kommunen

Jag har lite koll på Artportalen

Artportalen.

Kommunen har en egen rapporteringslänk på hemsidan.

Vid exploateringar av ytor så kan exploitören eller arkitekt firma meddela.

Svar på fråga 8

Vem fattar beslut om att en lokal förekomst av invasiva arter skall åtgärdas?

Länsstyrelsen har informerat kommunen om att vi ska åtgärda jättebalsamin. En chefsgrupp har fattat beslut om att vi ska utreda möjligheten att åtgärda invasiva växter i samband med kommunens projekt.

Gällande kommunens mark: Gata/parkchef

Kommunekolog

Om det är detaljplanerad mark eller områden som har betydelse för friluftslivet bestämmer Gatu- och parkchefen. I övriga fall är det fastighetsförvaltare eller kommunekolog.

Jag själv

Det prioriteras av mig och min personal som jobbar med de invasiva arterna.

Teknisk chef

De förvaltningar som sköter bekämpningen.

Beror på vem som äger fastigheten. Det kan vara länsstyrelsen, miljö- och byggnadsförvaltningen, mark- och exploatering eller gata/park -enheten på teknik, fritid och kulturförvaltningen.

På kommunal mark (kommunen fastighetsägare); miljöstrateg och parkchef

Jag, alla skall åtgärdas om det är en invasiv art enligt EU förordningen

Mark- & exploateringsingenjör, driftingenjörer.

Beror på om det är kommunal mark eller ej. Är det kommunalmark tas ofta ett gemensamt beslut kommunekolog, parkskötselenhet och ibland även mark och exploateringsavdelningen.

Parkansvarig på driftenheten tar beslut i de allra flesta fall. Gällande hantering av de större bestånden förs dialog med miljöstrategiska enheten samt driftchef.

Markförvaltaren

Naturvårdsbiologen.

Samhällsbyggnadsavdelningen, Natur/park - Det är lagkrav på att bekämpa, vi fattar beslut om prioriteringsordningen.

Det beslutet tar jag som Parkingenjör och ibland ihop med arbetsledaren på park som oxå har god kännedom

enhetschef, arbetsledare

Enhetschef för utemiljö

Samordnaren för offentlig miljö och miljösamordnaren i samförstånd

Arbetslag på Service och teknikförvaltning utifrån arbetsbörda och kommunekolog i samråd

Budgetansvarig, teknisk enhet/politiker, beroende på hur stor kostnad. Kommunjägare?

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Personal i förvaltningen.

Tekniska kontoret

Oftast kommunekologerna. Beroende på plats, förutsättningar och resurser i dialog med parkansvariga eller annan naturvårdspersonal

Parkförvaltningen samt naturvårdshandläggaren

Tekniska nämnden

Park- och SKogsförvaltaren.

Ansvarig tjänsteman på den avdelning som innehar ansvaret för just den marken. Beslut om bekämpning av förekomst av invasiv art på allmän platsmark tas av vår driftsavdelning som även ansvarar för den praktiska bekämpningen.

Tekniska förvaltningen

Natur och Park-enhet, på tjänstemannanivå.

driftchef

Det gör Gatuavdelningens chef i samarbete med utepersonal och mig.

Tidigare har det varit tekniska som beslutat om detta, men nu har vi startat ett projekt där vi ska ta fram en plan för bekämpning av IAS.

Det gör Teknikförvaltningen själva genom delegation från politiken.

Det gör jag

kommunekolog och ansvarig för parkskötseln. vi håller på att jobba fram en strategi då fler parter inom kommunen kommer bli involverade i arbetet.

Nya riktlinjer ska tas fram i kommunen där enheten Park och skog ska ansvara för bekämpning av främmande invasiva arter som är med på Eulistan.

Jätteloka och Jättebalsamin hanteras enligt våra handlingsplaner övriga diskuteras och hanteras enbart om det är på speciellt utsatta område hanteras av tekniska förvaltningen enhetschef ihop med arbetsledare

Enhetschefer för de operativa arbetslagen, möjligen i samråd med förvaltningschef. Samråd sker också med kommunekolog kring metod osv. inför ett sådant beslut.

Kommunstyrelsen ger grunduppdraget, men detaljerna bestäms av berörda förvaltningar, i vårt fall Mark- och exploateringsavdelningen och Kultur-, fritid- och teknikförvaltningen.

I samråd mellan kommunekolog och teknisk (gatukontoret eller motsvarande) personal

Tekniska förvaltningen, men det har inte skett något åtgärdande pga att man inte har sökt pengar för att kunna åtgärda invasiva arter.

Förvaltare för respektive mark

På kommunal mark fattar Tekniska avdelningen beslutet

Kommunekologen tillsammans med samhällsbyggnadsförvaltningen.

Om det är på kommunal mark bekämpar parkenheten om det finns behov. Kommunen kan inte förelägga privata markägare att bekämpa, men ibland uppmanar kommunen fastighetsägare att bekämpa om vi fått in ett klagomål.

Gatuchef för kommunal mark

Samhällsbyggnadsnämnden

Kommun, Länsstyrelsen

Projektledaren för projektet om invasiva främmande växtarter tillsammans med arbetsledare. Beslut tas endast för den kommunägda marken samt efter eventuellt samråd med berörda avdelningar.

Kommunens markägaransvarige (med uppmaning från Länsstyrelse/kommunbiolog)

Kommunen bekämpar EU-listade arter enligt framtagen strategi beslutad av Kommunstyrelsen. Löpande operativa beslut fattas av förvaltningen. Förslag på bekämpning lämnas av miljöstrategen till förvaltningen. Nyupptäckta bestånd meddelas den förvaltning som ansvarar för skötsel av området. Vissa bestånd bekämpas av miljöstrategen om lämpligt (nyupptäckta blommande jättelokor t. ex.).

Naturvårdare och områdesförvaltare gemensamt. De lagstadgade arterna bekämpas alltid, de andra i mån av tillgång till ekonomiska medel, art, mängd och geografisk placering.

Parkavdelningen

Tjänstemän

Park och Naturenheten

Det är lite olika beroende på vilket ansvarsområde som det gäller. Det är lite olika för natur- eller parkmark. Det är upp till de olika tjänstepersonerna.

kommunens park och naturenhet

Svar på fråga 12

Vem följer upp resultatet av en insats mot en förekomst av invasiva växter?

Naturvårdshandläggaren följer upp de platser som vi åtgärdat inom ett LONA-projekt. Övriga: vet ej.

Vet ej.

Kommunekolog

Enligt förslag till strategi för arbete mot invasiva arter ska resultatet av insatsen rapporteras till kommunekologen som ska sammanställa och rapportera till kommunstyrelsen.

Jag själv

Vi själva

Sporadisk intern uppföljning

Vet ej

Vet ej

Naturvårdshandläggaren

Ingen strukturerad uppföljning i nuläget.

Kommunekolog eller sektionschef för utförarenheten

Parkansvarig på driftenheten (landskapsingenjör)

Markförvaltaren

Naturvårdsbiologen

Entreprenör har i sitt uppdrag att redovisa förekomster och bekämpad mängd till beställaren, siffrorna har sedan sammanställts av oss och återrapporterats till länsstyrelsen som en del av det finansiella stöd vi har fått från dom under åren.

Arbetsledare på park samt parkingenjören. Parkpersonalen är duktiga på att återrapportera. arbetsledaren park

Egen personal

Samordnare för offentlig miljö, miljösamordnare samt parkchef

Enhet för skog och natur samt kommunekolog i samråd .

I dagsläget oklart. Jägarförbundet gällande stenmården. Teknisk personal gällande parkslide.

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Rutiner saknas.

vet ej

Naturvårdspersonal (utförare) och kommunekolog.

Naturvårdshandläggaren

Miljöstrateg och gata-parkchef

Både driftspersonal och jag själv.

Beslutsfattaren

Kommunekolog

Egen personal.

egen personal

Det brukar jag göra.

Miljöstrateg tillsammans med chefen för kommunens naturvårdsskötsel.

Det gör den egna personalen.

Egen personal och jag

sker sporadiskt. egna personalen ska utföra jobbet årligen så då sker en viss uppföljning. Även kommunekologen gör uppföljning.

I dagsläget ingen, i framtiden enheten Park och skog.

utförare i samråd med parkförvaltare

arbetsledare

Den enhet som utfört arbetet. Har ingen fastställd rutin för detta.

Egen personal eller inhyrd konsult.

Kommunekologen (miljöstrategen)

Vi har inte börjat åtgärda invasiva arter så det går inte att svara på det ännu.

Förvaltaren själv än så länge. Ska dock övervakas bättre framöver

Miljöförvaltningen och Tekniska avdelningen

Kommunekologen och Länsstyrelsen.

Parkenheten

Egen personal

Viss uppföljning sker av egna utföraren

Personal.

Projektledaren för projektet om invasiva främmande arter.

utföraren, ibland kommunbiolog

Miljöstrategen

Naturvårdare och områdesförvaltare via en bekämpningskarta.

Vet ej hur uppföljningen ser ut.

Tjänstemän, i detta fall kommunekolog och parkingenjör

Park och naturenheten

De olika tjänstepersonerna.

Det gör kommunens egna enhet Park- och natur

Svar på fråga 13

Vilken generell styrning finns för arbetet mot invasiva arter?

En lokal åtgärdsplan mot invasiva växter samt olika rutiner

Inget.

Naturvårdsplan. Vi ska ta fram en handlingsplan i 2023.

Ett förslag till strategi för arbete mot invasiva arter har tagits fram och förväntas inom kort godkännas av kommunstyrelsen. En handlingsplan med åtgärder kopplade till strategin har tagits fram och förväntas godkännas av kommunens ledningsgrupp.

Alla fynd rapporteras in i Artportalen. I övrigt ingen policy, bättre att agera än att jobba för mycket med dokument

Policydokument med strategi och handlingsplan.

ingen

Ingår i Hållbarhetsstrategi för Ronneby kommun

finns inget

enheten bestämmer själv

Samhällsbyggnadsenheten bestämmer själv.

ingen generell styrning

Inget konkret gällande bekämpning av befintliga bestånd. Interna riktlinjer gällande vilka arter som ej bör planteras vid nyplantering.

Handlingsplan för invasiva främmande arter

Finns några rader beskrivet i LundaEko (mål som beslutats i kommunfullmäktige:) "Förekomsten av invasiva främmande arter ska minska i Lunds kommun. Kommunkoncernen ska inte tillåta nyetablering av främmande arter i kommunens parker och grönområden som kan bli invasiva i Lunds kommun enligt Artdatabankens lista - hotkategori SE och HI."

Det finns policydokument men ingen handbok. Istället så har den kommunala policyn skrivits in i vår pågående ramupphandling.

Vi har en del riktlinjer som vi följer (NV, Länsstyrelsen). Ansvar för info ut på hemsida m.m ligger hos Bygg och Miljö. Vi ska i år göra vår första externa inventering av IAS genom ett LONA finansierat projekt.

vet ej

Vi bekämpar på de platser som vi har som kända platser, sedan inventerar vi årligen vår mark för att hitta nya etableringar, en del av allmänheten är dessutom bra på att hitta nya bestånd. På kommunens mark bekämpar vi invasiva arter men det behövs påtryckningar på privata markägare.

Här hoppas jag mycket på kommunens

Inget i nuläget, men arbetet med en handlingsplan för invasiva främmande arter är snart klar

Lagstiftning

inget, enheten bestämmer själv. Planer finns på att söka LONA-bidrag för att ta fram åtgärdsplan/handbok.

Generell styrning saknas, åtgärder utförs från fall till fall.

Avgörs från fall till fall. Inget policydokument finns.

nej

Bekämpning av invasiva arter finns beslutat i kommunens plan för biologisk mångfald, strategisk plan för skog och vattenplanen.

Naturvårdsprogrammet (ännu ej antaget)

Miljöprogram beslutat av kommunfullmäktige

Länsstyrelsens regler.

I dagsläget finns ett politiskt beslutat ställningstagande i kommunens naturmiljöprogram att främmande invasiva arter ska bekämpas. Utöver det finns inget särskilt policydokument.

Bekämpningsarbetet utförs och styrs av driftsavdelningen i samarbete med kommunekolog, som har det strategiska ansvaret.

Inget

Enheten bestämmer själv.

Vet ej

Det vet jag inte.

EU:s lagstiftning. Kommunen kommer även ta fram en lokal handlingsplan under året.

Det finns en årlig plan för bekämpning hos förvaltningen för Teknik.

jobbar på att ta fram strategi under våren.

I dagsläget ingen, i framtiden en kommunal riktlinje.

Handlingsplaner för EU-listade arter Skogsförvaltare och parkförvaltare hanterar de flesta frågor angående invasiva arter

inget

Saknar styrdokument. Planer på en åtgärdsplan finns men oklart när/om det kan tänkas bli av.

Kommunstyrelsen har gett kommunstyrelseförvaltningen i uppdrag att ta fram en plan för hur invasiva främmande växter ska hanteras på kommunägd mark. Denna är under framtagande.

Kommunen/rna har gjort en inventering som mynnat ut i en rapport. Någon styrning finns ännu inte men tanken är att det ska upp i Tekniska nämnden.

Policydokument som finns, dock ej politiskt antaget. Vi planerar gemensam upphandling för tjänsten att bekämpa invasiva arter

policydokument och utbildning är på gång

Finns inget styrdokument om detta. Skulle behövas ta fram.

I hållbarhetsstrategin står att kommunen ska verka för att minska invasiva arter

Inga skrivna direktiv

Miljöenheten bestämmer själv utifrån förekommen anledning

Dokumentation

Det finns en kommunal handlingsplan som tagits fram inom projektet om invasiva främmande växtarter. Handlingsplanen kommer uppdateras under projektets gång. Handlingsplanen utgår från Naturvårdsverkets råd och rekommendationer.

Ingen styrning, men finns med som mål i hållbarhetsprogram. Interna rutiner håller på att tas fram Bekämpningsplan beslutad av Kommunstyrelsen.

Inget dokument, eftersom arbetsområdet förändras och uppdateras väldigt snabbt just nu. Både avseende arter, bekämpning och lagstiftning. Vi har däremot regelbundna gemensamma möten inom och utanför den operativa avdelningen för bekämpning. Detta för att sprida kunskap och medvetande så fler inom förvaltningen skapar rutiner för hantering av invasiva arter. Många projekt behöver specifika planer för hantering, inte en generell policy.

Min uppfattning är att detta oftast bestäms av de som fattar besluten på parkavdelningen.

Det finns inget styrande dokument inom kommunen, de invasiva arter som bekämpas är det som finns på EU-lista över invasiva främmande arter. Alla andra noteras.

Egen handlingsplan och råd från NV.

Just nu upp de olika enheterna men arbete pågår för att ta fram en gemensam linje.

Enheten bestämmer själva men har fått god hjälp av Länsstyrelsen hittills

Svar på fråga 14

Är det något du skulle vilja tillägga?

Vi började med Jättelokan 2004. Jag skulle vilja säga att det är den minst problematiska arten eftersom den är lättutrotad.

Vi har haft föreläsning/workshop av Länsstyrelsen med förvaltningar och bolag om IAS. Utbildning av personal i samband med LONA-projekt om omställning av

grönytor, LONA Biologisk mångfald/pollination.

Hantering av parkslide är supersvårt! All nationell/regional hjälp som finns skulle tacksamt tas emot.

Arbetet med bekämpning av invasiva arter hanteras ofta inom medfinansieringsprojekt som LONA och LIFE projekt. På så vis kan olika metoder testas och utvärderas. Kommunikation mot invånare sker vid upptäckt av bestånd på privata tomter, för att öka medvetenhet om arterna och hur man bör agera om man har exvis parkslide på sin tomt.

Information till allmänheten är av stor vikt

Inför växtsäsongen 2023 så pågår en ramupphandling för att få en entreprenör på plats för att utföra giftfri bekämpning av invasiva arter i vår kommun. Detta gjordes tidigare igenom en direktupphandling men vi översteg långt den finansiella gränsen som tillåts i en direktupphandling. Stödet från länsstyrelsen har dragits tillbaka och det är oklart om vi kommer att kunna leva upp till lagkravet om att bekämpa invasiva arter utan det.

Politikerna har inte prioriterat arbetet med att bekämpa invasiva växter. Ingen budget för åtgärder, trots påpekande.

Vi lägger fokus på det som är på kommunens mark. I övrigt är vi behjälpliga med att ge råd och svara på frågor.

Det som ställer till det vid bekämpning att man är begränsad av rådighet över marken. Bestånd som står på mark som kommunen inte äger kan inte bekämpas eftersom det är den enskilde markägarens ansvar, Mer stöd, hjälp och finansiering från staten behövs. Kungsbacka kommun fokuserar sitt arbete till att förhindra arter som är eller riskerar att bli invasiva planteras eller sprids på våra fastigheter och uppdragsområden Bekämpa klassade invasiva arter som finns på kommunens fastigheter och uppdragsområden

Ta hand om avfallet på ett sådant sätt att det förstörs och inte blir en spridningskälla.

Informationsspridning till allmänheten.

Samarbete med naturskyddsförening länsstyrelse och andra kommuner

Mycket resurskrävande att bekämpa vissa arter. Därmed mycket svårt att få till systematik för oss som liten kommun.

Länsstyrelsen behöver vara mycket mer aktiv i sin tillsynsroll. Även om det är markägarens ansvar att bekämpa invasiva främmande växter så behövs det i vissa fall statligt bidrag till bekämpning i de fall kostnaden är orimlig att lägga på en enskild privat markägare.

Vi avvaktar listan på nationella IAS, vilken pratats om i flera år.

Håller i ett LONA- projekt med IAS, se <https://www.mark.se/invanare/miljooch-halsa/naturvard/frammande-arter/>

Vi vill inte använda kemisk bekämpning och hade önskat att det inte marknadsfördes som en enkel lösning. det finns andra, bra bekämpningsmetoder som inte riskerar skapa oönskade miljöfarliga konsekvenser vi inte ser direkt.

Bekämpning av invasiva arter är kostsamt och är idag en prioriteringsfråga. Tyvärr är bekämpning av invasiva arter ofta nedprioriterat. Vilket kommer inbära större kostnader i framtiden.

Det pratas mkt om bekämpning av invasiva arter och vi har själva en åtgärdsplan på flera områden men det är egentligen för att se om vissa metoder utan bekämpningsmedel lyckas. Men ska man följa NV så är ju deras råd att i princip inte göra något vad gäller bekämpning av tex parkslide det

blir i flera fall bubbla budskap. Det är svårt att vara långsiktig också när pengarna stryps för LONA bidrag som vi tex sökt. Då minskar våran möjlighet att fortsätta arbetet.

Jag är väldigt intresserad av ämnet och hade gärna fått ta del av resultatet av enkäten. Jag är dock inte så oroad för invasiva arter som en del är inom det gröna skrået och tycker ändå frågan har drag av hysteri. Det känns också som om det "biologiska" fått ensam rätt på problemförklaringen. Jag har både akademisk utbildning och lång yrkeserfarenhet inom det gröna och just denna fråga känns som det går lite överstyr ibland. Många av dessa s.k. Invasivarter har ju av människan med flit planterats ut i "naturen". Tex lärde jag mig att lupiner är utmärkta att så i väglänter för slänt stabilisering, De har ju således inte tagit sig dit själva. Det samma gäller en del andra arter. Jag saknar en diskussion i frågan.

Bilaga 3

I undersökningen ställdes frågor vilka senare visade sig inte betyda särskilt mycket för att ytterligare besvara frågeställningarna (stycke 1.2) och därför ej redovisades i uppsatsen. Dessa frågor redovisas istället i korthet här.

Om vem som utför allmänt grönytearbete och specifika åtgärder mot IAS

Dessa frågor ställdes för att undersöka huruvida det operativa arbetet med bekämpning av IAS (fig 14) skiljde sig från det dagliga grönytearbetet (fig 13). Resultatet syns i figurer nedan.

Fig 13. De flesta av kommunerna använder egen personal för sitt allmänna grönytearbete.

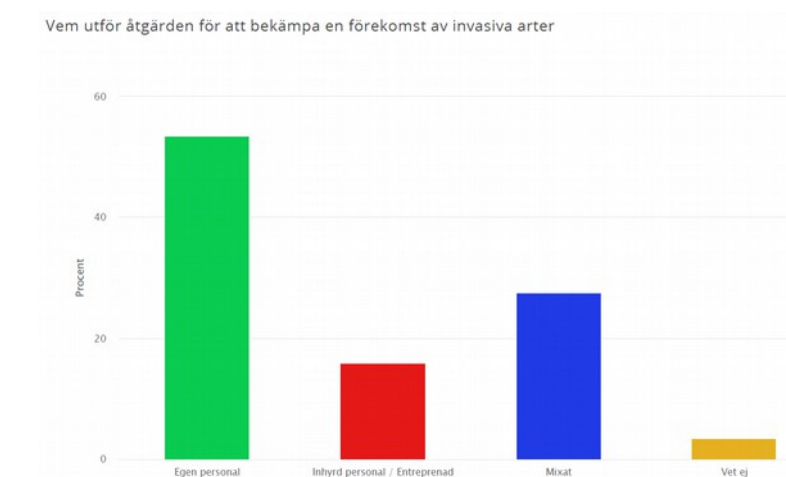

Fig 14. Nästan samma personal utför både det allmänna grönytearbetet såväl som åtgärder mot IAS. I viss utsträckning tar man in extern personal för detta arbete.

Om uppföljning av åtgärder mot IAS

Vem som utför uppföljningen förväntades variera kraftigt, varför en fritextfråga valdes. En grov indelning av svaren i olika grupper redovisas i tabell 3 nedan.

Tabell 3. Grov indelning i kategorier av de olika instanser vilka kontrollerar arbetet med IAS.

Typ av uppföljare	Antal
Personalen	13
Ekolog, biolog	12
Naturvårdshandledare, miljöstrateg	7
Park/skog/natur förvaltning/enhet/arbetsledare	9
Vet ej	5
Rutin saknas, oklart etc	4
Diverse chefer	3
Arbetsledare/ingenjör park	4
Ingen, inget arbete utförs	2
Stadsträdgårdsmästare	1
Entreprenören, Länsstyrelsen.	2

Lokala mediers samt invånares engagemang i IAS

Två frågor handlade om hur mycket problemet med IAS uppmärksammas i lokala medier (tabell 4), samt hur engagerade medborgarna är i detta problem (tabell 5).

Tabell 4. Ingen angav att media ger frågan "mycket stor uppmärksamhet".

Hur mycket uppmärksamhet får problemet med invasiva arter i lokala medier?		
Svar	Antal	Procent
1 Ingen uppmärksamhet alls	6	9,5
2	25	39,7
3	22	34,9
4	9	14,3
5 Mycket stor uppmärksamhet	0	0
Vet ej	1	1,6

Tabell 5. Medborgarnas engagemang kring problematiken med IAS verkar vara samlad i mitten.

Hur engagerade tycker du invånarna är i frågan om invasiva arter?		
Svar	Antal	Procent
1 Inte engagerade alls	5	7,9
2	12	19
3	27	42,9
4	13	20,6
5 Mycket engagerade	3	4,8
Vet ej	3	4,8

Genom att jämföra dessa två resultat kommun för kommun i tabell 6 framstår en tydlig trend; när det rapporteras mer i lokala media engagerar medborgarna sig mer i frågan.

Tabell 6. Graden av medborgarnas engagemang är tydligt kopplat till mediernas bevakning av frågan. 1=lågt engagemang från medborgare och lokala media, 5=högt engagemang. Tomt fält betyder 0 fall. Svar med "vet ej" bortplockade.

	1=låg, 5=hög	Media-uppmärksamhet IAS				
		1	2	3	4	5
Medborgar-engagemang IAS	1	1	4			
	2	2	7	3		
	3	4	8	11	2	
	4		1	5	4	
	5			1	2	